

Voorwoord

Voor u ligt het Middelburgse Plan van Aanpak voor de aanvraag van de regeling specifieke uitkering voor sport, bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026, of in het kort: de Brede SPUK-regeling. De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten in werking gesteld om diverse afspraken uit te kunnen voeren. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Hoofdlijnen Sportakkoord II, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het preventieakkoord. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040.

De gemeente Middelburg heeft gezondheid in de breedste zin van het woord hoog in het vaandel staan. Gezondheid is immers breder dan de afwezigheid van ziekten en klachten. We willen dat het zowel lichamelijk, als geestelijk, als sociaal goed gaat met onze inwoners. Dit Plan van Aanpak reflecteert dan ook onze ambitie om het welzijn van Middelburgers te verhogen, waarbij positieve gezondheid het uitgangspunt is. Het doel is het behoud en/of de versterking van de zelfredzaamheid en samenredzaamheid om zo zorg of de intensivering van zorg te voorkomen of uit te stellen. Daarbij zijn twee uitgangspunten voor ons leidend: de menselijke maat én vertrouwen in mensen.

Onze ambitie is een sterke sociale basis, zodat inwoners meer voor zichzelf, voor elkaar en voor Middelburg kunnen betekenen. Dit Plan van Aanpak is een voortzetting van onze integrale werkwijze, het Middelburgs Model, waarin we inzetten op een dekkend aanbod van algemene- en preventieve voorzieningen op het gebied van sport, cultuur, en andere vormen van ondersteuning, zowel individueel als collectief. Dit noemen we de 'beweging naar voren'. De kern is het makkelijker maken van gezonde keuzes en gezond gedrag stimuleren.

De uitdagingen zijn groot, maar met dit Plan van Aanpak zetten we graag de volgende stap in het in alle opzichten verbeteren van de gezondheid van onze inwoners.

Leeswijzer

Dit integrale Plan van Aanpak bestaat uit verschillende onderdelen. De onderdelen zijn tot stand gekomen door een combinatie te maken van door de VNG beschikbaar gestelde Format Plan van Aanpak 2024-2026 en de programma's die ten grondslag liggen aan ons beleid ten aanzien van sport, cultuur, gezondheid en sociale basis. We kiezen er nadrukkelijk voor om geen nieuw beleid te ontwikkelen in het kader van dit integrale Plan van Aanpak. De gemeente Middelburg heeft integraliteit reeds speerpunt van haar beleid gemaakt. Zo zetten we al in op een sterke verbinding tussen het medische, sociale en het fysieke domein. De beleidsplannen die de basis vormen voor dit integrale Plan van Aanpak reflecteren deze benaderingswijze ook. We zien de Brede SPUK dan ook niet als reden om het wiel opnieuw uit te vinden, maar als bevestiging dat we op de goede weg zijn en als gelegenheid om ons beleid daar waar nodig aan te scherpen.

We beginnen met het uiteenzetten van de huidige situatie ten aanzien van sport, preventie en gezondheid. We kijken hierbij specifiek naar de herijking van het Lokaal Sportakkoord, het Lokaal Preventieakkoord en de GGD Gezondheidsmonitoren. Op basis van de informatie die hieruit volgt, definiëren we de belangrijkste opgaven ten aanzien van Sport, Bewegen & Cultuur en Gezondheid & Sociale Basis. Alle beleidsplannen die gebruikt worden voor dit integrale Plan van Aanpak hebben het aanpakken van deze opgaven ten doel. Gezondheidsverschillen lopen als een rode draad door onze beleidsplannen en dus door het Plan van Aanpak.

In het eerste gedeelte definiëren we voornamelijk de 'wat'-vraag. Het tweede gedeelte staat in teken van onze ambities ten aanzien van de verschillende regelingen uit de Brede SPUK en de manier waarop we deze ambities willen bereiken: de 'hoe'-vraag. We verdelen dit hoofdstuk in drie onderdelen: Sport & Bewegen, Cultuur en Gezondheid & Sociale Basis. Iedere regeling uit de Brede SPUK passeert de revue. Daar waar mogelijk voegen we meerdere regelingen samen onder een bepaald thema. Speerpunt van ons beleid is de zogenaamde 'beweging naar voren'; de inzet op een dekkend aanbod van voorliggende voorzieningen ten aanzien van de preventie van gezondheidsproblemen. De sleutel tot deze beweging is een sterke verbinding tussen het medische, sociale en fysieke domein.

Onze relatie met de GGD is van vitaal belang voor ons gezondheidsbeleid. Het derde hoofdstuk van dit integrale Plan van Aanpak gaat dan ook over hoe wij onze samenwerking met de GGD verder kunnen intensiveren. Hiervoor zijn afspraken gemaakt tussen de 13 Zeeuwse gemeenten. Deze afspraken hebben geleid tot een opdracht, welke in dit hoofdstuk omschreven wordt.

Met een Plan van Aanpak alleen zijn we er niet; ons gezondheidsbeleid moet ook uitgevoerd worden. Onze laatste twee hoofdstukken geven inzicht hoe we enerzijds op ambtelijk niveau de voortgangsbewaking wensen in te richten en hoe we anderzijds onze inwoners intensiever willen betrekken bij de uitvoering van ons Plan van Aanpak.

Inhoud

Voorwoord	1
Leeswijzer	2
Hoofdstuk 1 - Huidige situatie	5
1.1 Het Lokaal Preventieakkoord.....	5
1.1.1 Koffieurtjes in de wijk	6
1.1.2 Verhalen achter de deuren.....	6
1.2 Het Lokaal Sportakkoord	7
1.2.1 Lokale Kerngroep.....	7
1.2.2 Evaluatie	7
1.2.3 Het Lokaal Sportakkoord 2023-2026	8
1.2.4 Kickboksen in Middelburg	9
1.2.5 Middelburg Nations League 2023-2024	9
1.3 Gezondheidsverschillen.....	10
1.3.1 Gezondheidsverschillen onder de jeugd	10
1.3.2 Gezondheidsverschillen onder jongvolwassenen	10
1.3.3 Gezondheidsverschillen onder volwassenen	11
1.3.4 Gezondheidsverschillen onder ouderen.....	11
1.4 De belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur Gezondheid & sociale basis	13
1.4.1 Sport en bewegen	13
1.4.2 Cultuur.....	13
1.4.3 Gezondheid en sociale basis	14
Hoofdstuk 2 - Plan van Aanpak: Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis	16
2.1 Sport en bewegen.....	17
2.1.1 Inclusief sporten en bewegen	17
2.1.2 Duurzame sportinfrastructuur.....	18
2.1.3 Vitale aanbieders	18
2.1.4 Positieve sportcultuur.....	19
2.1.5 Vaardig in bewegen	19
2.1.6 Sportevenementen die inspireren	19
2.1.7 Verdere acties	20
2.2 Cultuur	21
2.2.1 Samenwerking en ontmoeting.....	21
2.2.2 Ondersteuning innovatieve projecten.....	21
2.2.3 Eenvoudig aanspreekpunt	21
2.3 Gezondheid en sociale basis.....	22
2.3.1 Kansrijke Start.....	22
2.3.2 Aanpak overgewicht.....	24
2.3.3 Valpreventie	25
2.3.4 Verslaving	26
2.3.5 Mentale gezondheid.....	28
2.3.6 Gezonde leefomgeving	30
2.3.7 Mantelzorg	33

2.3.8 Welzijn op recept.....	33
Hoofdstuk 3 - Ondersteunende onderdelen	35
3.1 Versterking van de kennis- en adviesfunctie van de GGD	35
Speerpunten.....	35
Opdracht aan de GGD	35
3.2 Coördinatie regionale aanpak preventie	35
Hoofdstuk 4 - Voortgangsbewaking	36
Hoe gaan we dit bereiken?	36
Hoofdstuk 5 - Participatie	37
5.1 Meedenk-avond	37
5.2 Klankbordgroep	37
Bijlagen.....	39
1. Partnerlijst Lokaal Preventieakkoord Samen naar een Gezonder Middelburg	39
2. Partnerlijst Lokaal Sportakkoord Middelburg in Beweging	40

Hoofdstuk 1 - Huidige situatie

Op 1 januari 2023 telt de gemeente Middelburg 49.956 inwoners, verdeeld over vier woonplaatsen (Middelburg, Arnemuiden, Sint Laurens en Nieuw- en Sint Joosland), waarvan de stad Middelburg met geruime afstand de grootste is. Hiermee is Middelburg de 92^e van de 345 Nederlandse gemeenten op basis van inwoneraantal.

Ongeveer 15,6% van de 49.956 inwoners valt in de categorie 0-15 jarigen, 12,5% in de categorie 15-25 jarigen, 23,1% in de categorie 25-45 jarigen, 26,0% in de categorie 45-65 jarigen en tenslotte 22,9% in de categorie 65+. Ongeveer 79,8% van de Middelburgers is autochtoon, 10,5% heeft een Westerse migratieachtergrond en 9,7% heeft een niet-Westerse migratieachtergrond. Van de inwoners van de gemeente Middelburg heeft 29,6% een WO/HBO-opleiding gevolgd, 46% een MBO-opleiding gevolgd en is 24,4% praktisch geschoold.

Het gemiddelde bruto inkomen in de gemeente Middelburg is € 27.600. Dit is het op drie na laagste in Zeeland, waarin de gemeente Schouwen-Duiveland met € 29.400 de lijst aanvoert en de gemeente Reimerswaal met € 25.300 de lijst sluit. De meest recente cijfers laten een positieve ontwikkelingen ten aanzien van de SES-WOA¹ score zien in Middelburg. Zo lag de score in 2017 nog onder de 0 (-0,019) maar ligt deze in 2021 inmiddels op 0,004, wat laat zien dat de inwoners van de gemeente Middelburg gemiddeld genomen welvarender en/of beter geschoold en/of langduriger aan het werk zijn ten opzichte van het Nederlands gemiddelde.

1.1 Het Lokaal Preventieakkoord

Het Lokaal Preventieakkoord 'Samen voor een gezonder Middelburg' zorgt voor focus, een integrale blik op gezondheid, vanzelfsprekende samenwerking en aandacht voor de toegankelijkheid van gezondheid voor iedereen. We richten ons niet alleen op gedrag van individuen en gezinnen, maar juist ook op de invloed van de omgeving en de invloed van onderliggende factoren zoals armoede, stress of eenzaamheid. We kijken dus met een brede blik naar gezondheid.

We zijn er voor álle inwoners van de gemeente Middelburg, ook voor jongeren en ouderen, diegene met een lage SES, minder taalvaardigen, of mensen met een beperking. We willen er met elkaar voor zorgen dat alle inwoners gezond en gelukkig leven. We maken de gezonde keuze de aantrekkelijke. Dit doen we door ook naar de onderliggende factoren van gezondheid te kijken, aandacht te hebben voor de meer kwetsbare inwoners en integraal te werken op de volgende thema's:

- Roken
- Alcohol
- Gezond gewicht
- Mentale gezondheid
- Gezonde leefomgeving

Het Lokaal Preventieakkoord is tot stand gekomen in samenwerking met een grote groep partners (zie bijlage 1). Het aantal partners dat hieraan deelneemt blijft groeien. Het akkoord heeft als doel om initiatieven te stimuleren die bijdragen aan een gezondere gemeente. De gemeente draagt hier ook zorg voor, door actief te communiceren over de mogelijkheden uit het akkoord. Om te waarborgen dat initiatieven die gestimuleerd worden vanuit het Lokaal Preventieakkoord permanent geborgd worden, wijzen we per initiatief een begeleider aan, die de voortgang volgt en daar waar nodig nieuwe initiatieven aanzwengelt, bijvoorbeeld door betrokkenen samen te brengen. Initiatieven dienen te vallen onder één van de vijf thema's uit het preventieakkoord.

We maken afspraken met de partners en wijzen een uitvoeringsbudget toe. Sinds 2021 ontvangt de gemeente jaarlijks van het ministerie van VWS maximaal € 30.000,-. Het proces van indienen en toekennen van uitvoeringsbudgetten is transparant vormgegeven. Initiatieven zijn openbaar toegankelijk via het platform middelburgontmoet.nl. Doordat zij ook zelf initiatieven kunnen indienen, stimuleren we het participeren van onze inwoners.

---

¹ Sociaaleconomische status (SES) – Welvaart-, opleiding-, arbeidsscore (WOA).

Het initiatief dient:

- positieve gezondheid te bevorderen;
- bij te dragen aan één van de vastgestelde thema's;
- te worden uitgevoerd door minimaal twee lokale samenwerkingspartners, bij voorkeur ook samen met een private partner;
- gericht te zijn op inwoners van de gemeente Middelburg, bij voorkeur ook op de meer kwetsbare inwoners;
- vernieuwend en toekomstbestendig te zijn;
- te beantwoorden aan behoeften van de beoogde doelgroep;
- heldere en haalbare doelstellingen te hebben;
- meetbare effecten te hebben.

In 2021 tot en met 2023 heeft de gemeente Middelburg verschillende samenwerkingsverbanden ondersteund vanuit het Preventieakkoord. Ter illustratie worden een tweetal initiatieven omschreven. Alle initiatieven zijn terug te vinden op onze gemeentelijke website: middelburgontmoet.nl.

1.1.1 Koffieurtjes in de wijk

Het doel van dit initiatief was door middel van 'koffie-uurtjes' op laagdrempelig toegankelijke plaatsen bereikbaar te zijn voor inwoners met geldzorgen, zodat zij hier vroegtijdig advies kunnen inwinnen en grotere financiële problemen kunnen voorkomen. De koffie-uurtjes waren toegankelijk voor alle inwoners van de gemeente Middelburg die vragen of zorgen hebben over hun geldzaken. Door aan te sluiten op de vragen van inwoners, konden andere partijen naar behoefte worden uitgenodigd om aan te sluiten.

Binnen dit initiatief werd intensief samengewerkt met Schuldhulpmaatje. Schuldhulpmaatje hield al op twee locaties spreekuur in Middelburg. Doordat Schuldhulpmaatje en Meldpunt Geldzorgen hun krachten bundelden, hebben zij elkaar versterkt en aangevuld. Ook het Taalhuis sloot aan bij deze samenwerking. Het Taalhuis organiseerde al spreekuren in de Zeeuwse Bibliotheek en daardoor werd gemakkelijk de aansluiting gevonden.

1.1.2 Verhalen achter de deuren

Met dit project wordt door Jeugdtheaterschool Zeeland ingezet op de mentale gezondheid in de wijk. Door jong en oud met elkaar te verbinden wordt eenzaamheid verminderd. De theaterschool is in gesprek gegaan met mensen uit de wijk om zo tot materiaal voor een voorstelling te komen. De verhalen worden gespeeld door jongeren uit de wijk zelf, in combinatie met jongeren van de Jeugdtheaterschool Zeeland. Ook het repeteren vindt in de wijk plaats en om deze voorstelling te kunnen geven, is er ook plaats voor jongeren om te helpen bij het maken van het decor en de kleding, de logistiek en de promotie.

Bij het initiatief zijn naast de Jeugdtheaterschool Zeeland ook het Pennywafelhuis, het wijkteam, het buurtcentrum Second Base, de basisscholen uit de wijk, Welzijn Middelburg, Wijknetwerk Zuid-Oost en Kinderopvang Walcheren (KOW) betrokken. Inwoners worden betrokken door te vragen naar hun verhalen en deze door jongeren te laten vertolken. Zij krijgen ook een ereplaats bij de voorstelling.

1.2 Het Lokaal Sportakkoord

In navolging van het eerste Nationale Sportakkoord en het Zeeuwse Sportakkoord, getekend door alle 13 Zeeuwse gemeenten, hebben we in Middelburg in een participatief traject een Lokaal Sportakkoord “Middelburg in Beweging” geschreven. Verschillende groepen vervulden hierbinnen cruciale rollen, te weten de lokale kerngroep,² de raads werkgroep en de 124 vertegenwoordigers van allerlei organisaties, instellingen en verenigingen die ons gedurende het gehele traject ondersteund en geadviseerd hebben. Zij zijn terug te vinden in bijlage 2.

1.2.1 Lokale Kerngroep

In samenwerking met de lokale kerngroep zijn criteria en voorwaarden uitgewerkt die via ons online participatieplatform, middelburgontmoet.nl, zijn gecommuniceerd. Dit platform is zo ingericht dat iedere inwoner, sportvereniging of andersoortige sport- en beweegaanbieder online hun aanvraag voor budget of samenwerking kan indienen. Alle aanvragen zijn hierna door de kerngroep beoordeeld en hebben bijna in alle gevallen (financiële) ondersteuning mogen ontvangen. Op ditzelfde platform zijn alle ingediende initiatieven en de verschillende fases van het te doorlopen traject terug te vinden.

We zijn er in geslaagd om in drie jaar tijd vanuit het Lokaal Sportakkoord in totaal 57 initiatieven te ondersteunen en dit aantal blijft groeien. Alle initiatieven worden gecoördineerd door de coördinator Lokaal Sportakkoord, die ook onderdeel uitmaakt van de kerngroep. Naast deze coördinator bestaat de kerngroep ook uit de beleidsmedewerker Sport, een coördinator Lokaal Preventieakkoord, een verenigingsvoorzitter, een directeur basisonderwijs, een voorzitter van de vakgroep bewegingsonderwijs, een huisartsenpraktijk, een vakspecialist Leefomgeving, lokale functionarissen sport en bewegen/buurtsportcoaches, een welzijnsorganisatie en een zorginstantie. De kerngroep bespreekt en beoordeelt alle ingediende initiatieven en voorziet daar waar nodig van advies.

1.2.2 Evaluatie

Op 26 maart 2023 heeft er een evaluatie plaatsgevonden met de lokale kerngroep. Tijdens deze evaluatie is er middels onderlinge gesprekken voornamelijk teruggekeken naar de afgelopen 3 jaar, zowel naar het functioneren van de kerngroep, als naar de uitdagingen en kansen die het Lokaal Sportakkoord Middelburg 2023-2026 kunnen bieden. Tijdens een werksessie zijn drie onderdelen behandeld, te weten:

1. de samenstelling van de kerngroep;
2. positieve ervaringen;
3. verbeterpunten.

De samenstelling van de kerngroep

Ten aanzien van de samenstelling van de kerngroep kwam uit de evaluatie duidelijk naar voren dat een uitbreiding van de kerngroep wenselijk is, zowel qua aantal personen, als qua expertise uit verschillende domeinen en disciplines. De redenen hiervoor zijn het toenemende aantal initiatieven en nieuwe ontwikkelingen, zoals de uitvoering van het GALA en het integrale plan van aanpak voor de Brede SPUK, én het vergroten van het huidige bereik. Hierbij zijn nieuwe potentiële partners over de gehele breedte van de samenleving aangedragen.

Positieve ervaringen

- Kansen voor iedereen
- Open karakter met teamspirit
- Diverse initiatieven
- De gemeente als drijvende kracht achter het sportakkoord
- Participatie
- Laagdrempeligheid

---

² De lokale kerngroep bestaat uit vertegenwoordigers uit het gehele maatschappelijke veld, waaronder sport, welzijn, onderwijs, de gemeente, etc.

- Betrokkenheid
- Gelijk speelveld
- Diverse en aanvullende expertise binnen de kerngroep

Verbeterpunten

- We zetten in op meer jongerenparticipatie;
- We organiseren tussentijds weer een evaluatiemoment (in de Schouwburg in Middelburg);
- We maken meer werk van de borging van een initiatief;
- We gaan mee in gesprek met de sportaanbieder over de toekomst;
- De kerngroep dient stabiel te functioneren;
- We bouwen bruggen van sport naar bewegen, gezondheid en preventie;
- We vergroten de kerngroep en zetten in op meer diversiteit;
- We werken meer samen met sportscholen;
- We zetten in op een verbinding van een veilige omgeving en gezonde items;
- We stimuleren een proactieve houding van sportclubs;
- We zijn ons meer bewust van de vraag van inwoners m.b.t. gezondheid;
- We zijn actiever op sociale media;
- We benaderen kleinere partijen en zetten meer in op kleinschalige initiatieven;
- We leggen een verplichte opdracht neer bij het voortgezet onderwijs.

1.2.3 Het Lokaal Sportakkoord 2023-2026

Landelijke ambities

1. Het fundament op orde

Het fundament op orde betekent dat we de voorwaarden verbeteren om te kunnen sporten en daar plezier aan te beleven. Als de voorwaarden niet op orde zijn, haken mensen af en is de basis weg voor het bereiken van de andere ambities. Met het fundament doelen we op de mensen, organisaties, cultuur (waarden en normen) en materiele voorzieningen.

2. Een groter bereik

Bij deze ambitie gaat het over de mensen die we met onze inzet bereiken: (potentiële) sporters, toeschouwers en vrijwilligers. We willen hen beter bereiken en meer laten genieten van sport. Voor een groter bereik streven we naar kansengelijkheid. Dit betekent een inclusieve sector waarin niemand nog drempels voelt om te (blijven) genieten van sport en sportevenementen. Bereik gaat ook over het organiseren van een passend aanbod en prikkelen van de vraag ernaar én over het inspireren van mensen met waardevolle topsport en topsportprestaties.

3. Meer (zichtbare) betekenis

Betekenis gaat over de waarde van sport, topsport en sportief bewegen voor de hele maatschappij. Sport heeft energie, plezier, inspiratie en zingeving. Ook levert het een bijdrage aan maatschappelijke doelen, zoals het tegengaan van eenzaamheid en kansenongelijkheid, of het bevorderen van gezondheid.

Lokale ambities

Het Lokaal Sportakkoord “Middelburg in Beweging” is opgesteld met een breed scala aan partners, die de meerwaarde van een gezond bewegende gemeente inzien. Gezamenlijk zetten we in op verschillende thema’s om onze inwoners nog meer in beweging te brengen, te weten:

1. Inclusief sporten en bewegen
2. Een duurzame sportinfrastructuur in Middelburg
3. Vitale sport- en beweegaanbieders in Middelburg
4. Een positieve sportcultuur
5. Vaardig in bewegen
6. Sportevenementen die inspireren

De inzet van het sportakkoord is dat lokale initiatieven in aanmerking kunnen komen voor financiering, wanneer ze zoveel mogelijk sporten en/of bewegen bevorderen, een gezonde leefstijl stimuleren, worden uitgevoerd door minimaal twee lokale samenwerkingspartners, gericht zijn op de inwoners van de gemeente Middelburg, laagdrempelig en toegankelijk zijn voor iedereen, vernieuwend en toekomstbestendig zijn, beantwoorden aan de behoeften, heldere en haalbare doelstellingen hebben die ook meetbaar zijn en niet bestemd zijn voor de aankoop van materiaal. We stellen als voorwaarde dat de financiële ondersteuning eenmalig van karakter is met een maximale hoogte per alliantie per jaar. Daarnaast wordt de financiële ondersteuning en/of ureninzet van de combinatiefunctionaris toegekend voor zover er ruimte is in het uitvoeringsbudget en er mogelijkheden zijn vanuit de brede impuls combinatiefunctionarissen.

De afgelopen jaren heeft de gemeente Middelburg 57 samenwerkingsverbanden ondersteund vanuit het Sportakkoord. Ter illustratie worden een tweetal initiatieven omschreven. Alle initiatieven zijn terug te vinden op onze gemeentelijke website: middelburgontmoet.nl.

1.2.4 Kickboksen in Middelburg

In samenwerking met de gemeente en Welzijn Middelburg willen enkele enthousiaste initiatiefnemers kickboksclinics aanbieden aan jongeren in Middelburg, met name in de wijk Dauwendaele. Een recente maatschappelijke ontwikkeling is dat veel jongeren gaan 'hangen', doordat ze niet goed weten wat ze met hun tijd moeten doen. Juist voor deze jongeren is het belangrijk dat zij kunnen deelnemen aan een activiteit die ze een doel in het leven geeft en discipline bijbrengt. Meerdere studies hebben laten zien dat kickboksen een positief effect heeft op het gebied van agressie regulatie, zelfvertrouwen, doorzettingsvermogen en weerbaarheid.

Met dit initiatief wordt een sociale en veilige omgeving gecreëerd, waarin jongeren hard leren werken en zichzelf ontwikkelen tot volwassenen die op een positieve manier functioneren in de maatschappij. Naast de positieve maatschappelijke effecten van kickboksen is het ook een leuke sport waar met beweegplezier alle spieren getraind worden.

1.2.5 Middelburg Nations League 2023-2024

De lichamelijke gezondheid van jongeren gaat achteruit en de jeugd kampt met meer depressieve gevoelens. Er is een dringende behoefte aan uitdaging, positiviteit en de mogelijkheid om met elkaar bezig te zijn. Sport is dé manier om aan deze behoefte te voldoen. Daarnaast is sporten ook heel belangrijk voor de fysieke en mentale gezondheid. Zaalvoetbalvereniging (ZVV) Middelburg wil graag een bijdrage leveren door het geven van workshops in zaalvoetbal op middelbare en basisscholen en het organiseren van evenementen als de Middelburg Futsal League en de Middelburg Futsal Academy.

ZVV Middelburg wil nu een stap verder gaan door het organiseren van de Middelburg Nations League, een zaalvoetbaltoernooi voor kinderen tussen de 12 en 18 jaar oud uit Middelburg. De vereniging zorgt voor de begeleiding en deelname aan het toernooi is gratis. Voor aanmeldingen worden de verschillende wijkcentra in Middelburg benaderd. Concreet heeft ZVV Middelburg de volgende doelen geformuleerd:

1. Een bijdrage leveren aan zowel de fysieke als de mentale gezondheid van de jeugd;
2. De deelnemers laten sporten op een manier waarbij plezier op nummer één staat;
3. Het verbeteren van de sociale vaardigheden van de jeugd;
4. Het verbeteren van de voetbalvaardigheden en ze leren omgaan met winst en verlies;
5. De verbindende factor van de vereniging in de stad Middelburg vergroten.

1.3 Gezondheidsverschillen

Voor dit hoofdstuk maken we gebruik van de gezondheidsmonitoren van de GGD. Hierin wordt Middelburg afgezet tegen Walcheren, Zeeland en Nederland. We gaan in op de gezondheidsverschillen onder de jeugd, jongvolwassenen, volwassenen en ouderen én bespreken de meest opvallende constatering. Gezondheidsverschillen lopen als rode draad door dit plan van aanpak. Ze helpen mede te definiëren wat de belangrijkste opgaven zijn op het gebied van sport, bewegen & cultuur en op het gebied van gezondheid & sociale basis. Het terugdringen van gezondheidsverschillen is één van de belangrijkste doelen van de interventies die later in dit plan van aanpak besproken worden.

1.3.1 Gezondheidsverschillen onder de jeugd

Er liggen kansen op het gebied van sport en bewegen in de gemeente Middelburg. Hoewel Middelburgers vaker lopend of fietsend naar school of stageplek gaan dan de gemiddelde Nederlander, scoort de stad minder goed op andere facetten van sport en bewegen. Zo sporten Middelburgers minder vaak bij een club, vereniging of sportschool ten opzichte van de gemiddelde Nederlander. Ten opzichte van de gemiddelde Zeeuw, scoort de stad dan weer wel beter. Daarnaast bewegen Middelburgers minder vaak een uur per dag dan personen van een vergelijkbare leeftijd op Walcheren of in Zeeland én zijn Middelburgers relatief gezien minder vaak actief in de vrije tijd.

Dezelfde trend is waarneembaar met betrekking tot middelengebruik in de gemeente Middelburg. Een groter gedeelte van de Middelburgse jeugd heeft weliswaar nooit alcohol gedronken vergeleken met leeftijdsgenoten in Nederland, maar Middelburgers hebben vaker minimaal een heel glas alcohol gedronken of minimaal een paar slokjes alcohol op. Een kleiner gedeelte van de Middelburgse jeugd drinkt dus, maar het gedeelte dat drinkt, drinkt meer. Tegelijkertijd heeft een aanzienlijk groter deel van de Middelburgse jongeren een hele sigaret of meer gerookt of alleen een paar trekjes genomen.

Het welbevinden van de Middelburgse jeugd ligt gemiddeld lager dan dat van leeftijdsgenoten in heel Nederland. Aandachtspunten hierbij zijn stress, ingrijpende gebeurtenissen, pesten, ervaren gezondheid en geluk. Middelburgse jongeren voelen zich relatief vaker gestrest door één of meerdere factoren ten opzichte van Walcheren, Zeeland en Nederland. De meeste genoemde aanleidingen zijn school of huiswerk en een combinatie van alles wat gedaan moet worden. Tegelijkertijd heeft een groter gedeelte van de Middelburgse jeugd relatief vaker een gezinslid met een ernstige ziekte, beperking of verslaving. Middelburgers zijn dus relatief vaker een jonge mantelzorger dan de gemiddelde Nederlandse leeftijdsgenoot. Verder zijn Middelburgse jongeren in de afgelopen maanden vaker gepest op school. De frequentie waarmee dit gebeurt, ligt zelfs aanzienlijk hoger in Middelburg dan op de rest van Walcheren. Een ander aandachtspunt is dat het aandeel van de Middelburgse jeugd dat zijn of haar gezondheid als matig of (zeer) slecht beoordeeld is gestegen en tenslotte, zijn Middelburgse jongeren minder vaak gelukkig. Een lichtpuntje in deze is de weerbaarheid van de jeugd in Middelburg, welke gegroeid is.

1.3.2 Gezondheidsverschillen onder jongvolwassenen

De mentale gezondheid van jongvolwassenen staat onder druk

De mentale gezondheid van jongeren ontwikkelt zich gedurende de levensloop voortdurend en wordt gevormd door omgevingsfactoren die zowel beschermend als bedreigend kunnen zijn. Uit de Corona Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2022-2023 blijkt dat de mentale gezondheid van Zeeuwse jongvolwassenen onder druk staat. De helft van de jongeren ervaart psychische klachten en de helft voelt zich vaak tot zeer vaak gestrest. De meest genoemde oorzaken zijn stress door studie op school, de combinatie van alles wat zij moeten doen en de eisen die zij aan zichzelf stellen. Ook is twee derde van de jongvolwassenen eenzaam en is bijna een derde sterk eenzaam. Het aandeel jongvolwassenen dat in de afgelopen twaalf maanden serieus heeft nagedacht om een einde aan het leven te maken is zeer zorgwekkend. Een derde heeft wel eens serieus aan zelfmoord gedacht en 1 op de 20 jongvolwassenen dacht hier zelfs heel vaak tot serieus over na. Tenslotte is

in zijn algemeenheid te zeggen dat de mentale gezondheid van vrouwen is slechter dan van mannen.

Op basis van dit onderzoek is niet te zeggen in welke mate psychische klachten onder jongvolwassenen een gevolg zijn van de coronaperiode. Toch blijkt dat deze periode zeker impact had op een groot deel van deze groep. Bijna zes op de tien Zeeuwse jongvolwassenen had tijdens de coronaperiode hulp of steun nodig, met name omdat zij niet lekker in hun vel zaten. Eén op de zes jongvolwassenen geeft aan nog steeds last te hebben van gebeurtenissen die ze hebben meegemaakt in de coronaperiode.

Ondanks dat een deel van de jongvolwassenen kwetsbaar is, geeft het merendeel aan voldoende weerbaar te zijn (80%). De helft van de jongvolwassenen herstelt na een moeilijke periode weer snel en twee derde vindt het makkelijk om stressvolle gebeurtenissen te doorstaan. Het merendeel van de Zeeuwse jongvolwassenen kan bij iemand terecht bij problemen of als ze ergens meezitten (87%).

Verschillen tussen jongvolwassenen in Zeeland en in Nederland

In vergelijking met Nederland valt in Zeeland op dat jongvolwassenen vaker dagelijks roken, dat zij minder wekelijks sporten en minder vaak lid zijn van een vereniging. Zo rookt 17% dagelijks in vergelijking met 14% in Nederland. Minder dan de helft van de Zeeuwse jongvolwassenen (46%) is lid van een sportvereniging of heeft een sportabonnement, terwijl dit in Nederland bijna zes op de tien is (59%). Ook heeft bijna een derde overgewicht en bijna één op de tien heeft ernstig overgewicht.

1.3.3 Gezondheidsverschillen onder volwassenen

De gemiddelde volwassen Middelburger ervaart zijn of haar gezondheid beter dan personen van gelijke leeftijd op Walcheren en in Zeeland en Nederland. Hetzelfde beeld ontstaat over het hebben van chronische ziekten. Een opvallendheid in positieve zin is de constatering dat volwassenen in Middelburg significant minder beperkt zijn door chronische aandoeningen dan de gemiddelde Nederlander.

Volwassen Middelburgers hebben minder last van ervaren stress dan volwassenen op Walcheren, in Zeeland en in Nederland. De meest genoemde redenen voor ervaren stress zijn werk, geldzaken, gezondheid, familie of vrienden, relatie, wonen en/of studie. Tevens zijn volwassenen in Middelburg minder eenzaam dan leeftijdsgenoten op Walcheren en in Zeeland én laten ze een vergelijkbaar beeld zien met de rest van Nederland. Een laatste opvallendheid met betrekking tot welbevinden is dat significant minder Middelburgers een hoog risico hebben op een angststoornis of depressie dan de gemiddelde leeftijdsgenoot in Nederland.

Over het algemeen hebben volwassenen in Middelburg een iets betere leefstijl dan volwassenen op Walcheren, in Zeeland en in Nederland. Middelburgers gebruiken weliswaar meer alcohol, maar hebben significant vaker een gezond gewicht en minder vaak (matig) overgewicht. Tenslotte voldoen significant meer Middelburgers aan de Beweegrichtlijnen dan Nederlanders van vergelijkbare leeftijd. Wél wordt in Middelburg significant minder gesport.

1.3.4 Gezondheidsverschillen onder ouderen

Middelburgse ouderen hebben over het algemeen een betere fysieke gezondheid dan ouderen in heel Nederland gemiddeld genomen. In het oog springt het aantal chronische ziekten, waarbij Middelburg significant beter scoort dan Nederland.

Wat welbevinden betreft, scoort Middelburg in de meeste gevallen vergelijkbaar met Walcheren, Zeeland en Nederland. In het oog springt de constatering dat Middelburgers significant minder (sociaal) eenzaam zijn. Daar staat wel tegenover dat ouderen in Middelburg significant vaker een matig risico op angststoornis of depressie hebben, maar significant minder vaak een hoog risico.

Roken en bewegen vallen op als het gaat om de leefstijl van ouderen in Middelburg. Ouderen in Middelburg hebben vaker gerookt dan ouderen op Walcheren, in Zeeland en in Nederland. Daar komt bij dat ouderen in Middelburg weliswaar vaker aan de beweegrichtlijnen voldoen, maar significant minder vaak sporten dat leeftijdsgenoten in Nederland.

1.4 De belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur Gezondheid & sociale basis

De gemeente Middelburg benadert gezondheid breed en met een domeinoverstijgende aanpak. Een integrale aanpak zorgt er namelijk voor dat aandacht besteed wordt aan het bevorderen van beschermende factoren, het terugdringen van risicofactoren en vroegsignalering van beginnende problemen. We investeren daarom ongelijk om gelijke kansen op gezondheid te bevorderen door:

- goed toegankelijk (preventie- en zorg)aanbod in de wijk;
- het stimuleren van gezond gedrag en gezondheidsvaardigheden;
- het zorgen voor een gezonde leefomgeving en sociale omgeving;
- het stimuleren van actief meedoen in de maatschappij.

In dit hoofdstuk definiëren we de belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur en op het gebied van Gezondheid & sociale basis. Deze opgaven worden gedestilleerd op basis van de gezondheidsmonitoren van de GGD alsmede op basis van eerder onderzoek ten behoeve van andere beleidsstukken.

De gemeente Middelburg kiest er nadrukkelijk voor om geen nieuwe beleid te ontwikkelen in het kader van de nieuwe Brede SPUK, om zo te continuïteit van de eerder gekozen integrale aanpak te waarborgen. We delen de omschrijving van de belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur en op het gebied van Gezondheid & sociale basis dan ook in aan de hand van onze reeds bestaande beleidsstukken. We kiezen ervoor om het als volgt in te delen: Sport en bewegen, Cultuur, Gezondheid en sociale basis. Deze indeling vormt ook de kapstok waaraan de verschillende interventies in het Plan van Aanpak opgehangen kunnen worden.

1.4.1 Sport en bewegen

In het Lokaal Sportakkoord zijn de belangrijkste opgaven met betrekking tot sport en bewegen geformuleerd. De ervaring leert dat sport en bewegen, georganiseerd of ongeorganiseerd, op de eerste plaats een leuke en gezonde vrijetijdsbesteding is. We willen dit blijven stimuleren en ondersteunen. De gemeente Middelburg neemt de principes van een inclusieve samenleving hier als uitgangspunt, zodat alle burgers op een gelijkwaardige manier kunnen participeren. Zo dienen sportaccommodaties bijvoorbeeld geschikt en toegankelijk te zijn voor alle inwoners. Daarnaast is het voor de continuïteit en de omvang van het sportaanbod in Middelburg belangrijk dat sportverenigingen gezond en vitaal zijn en blijven. Sterke sportverenigingen vormen namelijk de basis van de breedtesport in Middelburg en dus zijn het belangrijke maatschappelijke partners.

Het stimuleren van sporten en bewegen speelt al jaren een prominente rol in de gemeente Middelburg. We geven hiermee invulling aan het motto “Een leven lang sporten en bewegen”. De gemeente voert een voorwaardenscheppend, stimulerend en ondersteunend beleid, waarmee ze de deelname aan én de kwaliteit van het sport- en beweegaanbod wil bevorderen. We meten ons hier een faciliterende en ondersteunende rol aan die bestaat uit het realiseren, beheren en onderhouden van kwalitatief goede sportaccommodaties en ruimte voor beweging. Daarnaast bieden we ondersteuning en advies, bijvoorbeeld door het verstrekken van subsidies. We nemen tenslotte ook onze sturende en regisserende rol, door te participeren in stimuleringsregelingen en het ontwikkelen van nieuw sportief beleid.

1.4.2 Cultuur

De Cultuurvisie Middelburg 2028 is leidend bij het definiëren van de belangrijkste opgaven op het gebied van cultuur. Centraal staat dat cultuur altijd en overal is; het vormt de basis van onze samenleving. We zijn van mening dat de samenleving zonder cultuur haar kleur, levendigheid en verbondenheid verliest. Ons credo luidt dan ook: “Op Kunst & Cultuur kun je bouwen”.

Kunst en cultuur zijn belangrijk voor ontwikkeling en innovatie, omdat ze het vermogen om waar te nemen en te handelen stimuleren. Kunst- en cultuurbeoefening brengt talenten in ontwikkeling en

nodigt mensen uit om mee te doen. Hiermee zijn ook de kunsten een middel om antwoord te vinden op maatschappelijke vraagstukken en uitdagingen.

In de ogen van de kunst en cultuurmakers is Middelburg de culturele hoofdstad van Zeeland, met een betekenis en uitstraling die de provincie overstijgt. De sector spreekt vier ambities uit:

- Motor en hart van festivals en manifestaties
- Brede culturele programmering gedurende het gehele jaar
- Brede amateurkunstbeoefening als basis voor talentontwikkeling
- Onderstroom van zelfbewuste artistieke voorhoede

Concreet levert dit een weer een viertal opgaven op die Middelburg in 2028 een bruisende, leefbare en aantrekkelijke stad voor (nieuwe) inwoners, bezoekers, bedrijven en organisaties moet maken. Door dit als stip aan de horizon te nemen, geven we invulling aan de grote behoefte aan focus op de langere termijn en zetten we in op het doorzetten van processen van ontwikkeling en vernieuwing:

- Er is een goede verankerde wisselwerking met andere domeinen: zorg en welzijn, economie en onderwijs. Iedereen kan meedoen.
- Talentontwikkeling staat hoog op de agenda. Het is de kiem van een duurzame, culturele en inclusieve samenleving.
- De stad, haar dorpen en wijken kennen culturele broedplaatsen: plekken waar creatieve geesten kunnen werken en de ruimte krijgen.
- Instellingen, ondernemers, kunstenaars en vrijwilligers kennen elkaar, hebben geleerd om structureel samen te werken en kennis, kunde en capaciteit te delen, waarbij er vanuit respect voor autonomie en eigenheid veel ruimte is voor vernieuwing en ontwikkeling.

1.4.3 Gezondheid en sociale basis

De doelgroep jongvolwassenen is in de GGD Gezondheidsmonitor lang onderbelicht geweest en daarom wordt nu in de Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024 aandacht gevraagd voor deze specifieke groep. Het speerpunt is 'druk op het dagelijks leven van jeugd en jongvolwassenen'. Hieraan ten grondslag ligt de ambitie om de aard en omvang van mentale problemen bij deze doelgroep in kaart te brengen. De gemeente Middelburg continueert binnen het kader van dit integrale Plan van Aanpak haar activiteiten ten behoeve van de bevordering van de mentale gezondheid bij jongvolwassenen.

Gemeenten dienen in de periode 2023-2026 mantelzorgers extra te ondersteunen bij het uitvoeren van hun zorgtaken. Met name jonge mantelzorgers verdienen in Zeeland extra aandacht, zo ook in Middelburg. In Zeeland is bijna één op de tien jongvolwassenen mantelzorger en dat aandeel is hoger dan in Nederland gemiddeld. Ditzelfde beeld komt ook terug bij andere doelgroepen in Zeeland, te weten jeugd, volwassenen en ouderen. Gezien de verwachting dat we in de toekomst vaker een beroep moeten doen op deze vorm van zorg en dat het mantelzorgpotentieel kleiner wordt, is het vaak zaak om goed te zorgen voor de groep mantelzorgers.

Gemeenten dienen binnen het kader van dit integrale Plan van Aanpak te werken aan het versterken en doorontwikkelen van hun respijtzorgaanbod om in samenspraak met mantelzorgers in de periode 2023-2026 het respijtzorgaanbod beter te laten aansluiten op de vraag en behoefte van mantelzorgers. De gemeente Middelburg gaat hiertoe in regionaal verband via de samenwerkingsagenda actief de dialoog aan met zorgverzekeraars en het zorgkantoor om een domeinoverstijgend aanbod van zwaardere vormen van respijtzorg uit te werken en waar passend een aantal pilots te starten. We gebruiken de resultaten van deze pilots voor verder beleid.

Gemeenten dienen uiterlijk in 2024 een beleidsvisie op de sociale basis te hebben, met aandacht voor gebiedsgerichte uitvoering. Hierin komen in ieder geval de volgende thema's aan de orde, sociale samenhang of samenlevingsopbouw, mantelzorg, tegengaan van eenzaamheid, inzet en ondersteuning van vrijwilligerswerk en professionals sociaal domein. De gemeente Middelburg geeft hier invulling aan met het Middelburgs 'Model voor ondersteuning en zorg'. Het effectief en efficiënt inrichten van de ondersteuning- en zorgstructuur vormt de basis van dit document. De gemeente is

inmiddels bezig met het ontwikkelen van een Middelburgs Model 2.0, waarin deze aanpak verder geactualiseerd wordt.

De ambitie van de gemeente Middelburg is een sterke sociale basis, zodat bewoners meer voor zichzelf, voor elkaar en voor Middelburg kunnen betekenen. Met een sterke sociale basis ondersteunen we het zelforganiserend vermogen van inwoners met een dekkend aanbod van algemene en preventieve voorzieningen, zowel individueel als collectief. Deze voorzieningen zijn voor iedereen toegankelijk, ook voor de minder en niet-zelfredzame inwoners. Hiertoe investeren we in de toeleiding en zijn de voorzieningen zoveel mogelijk in de wijk zelf aanwezig.

Het proces waarin we de sociale basis willen versterken noemen we de 'beweging naar voren'. Met deze beweging naar voren beogen we dat Middelburgers zich zo lang mogelijk zelf, of met behulp van vrienden, burens, familie en vrijwilligers kunnen redden op alle levensterreinen en met zo min mogelijk professionele ondersteuning.

Het doel is door behoud en/of versterking van de zelfredzaamheid en/of samenredzaamheid (meer zorg uit het voorliggend veld te geven) de inzet op geïndiceerde voorzieningen te voorkomen of uit te stellen en als gevolg daarvan een afname van het beroep op dure specialistische zorg te bewerkstelligen. Hiertoe formuleren we de volgende opgave: "We versterken de sociale basis en we organiseren een toekomstbestendige ondersteunings-structuur: toegankelijk, betaalbaar, passende zorg voor diegenen die het echt nodig hebben."

Hoofdstuk 2 - Plan van Aanpak: Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis

In het eerste hoofdstuk van dit document heeft u een beschrijving gelezen van de huidige situatie ten aanzien van Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis in de gemeente Middelburg. We zijn ingegaan op het Lokaal Preventieakkoord, het Lokaal Sportakkoord, gezondheidsverschillen en de belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis. In dit tweede hoofdstuk van het integrale Plan van Aanpak voor de nieuwe Brede SPUK leest u de concrete interventies die de gemeente Middelburg onderneemt om sport- en cultuurparticipatie te vergroten, gezondheidsverschillen te verkleinen en de sociale basis te versterken.

Zoals aangegeven kiezen we er nadrukkelijk voor om ten behoeve van dit integrale Plan van Aanpak geen nieuw beleid te ontwikkelen, maar om de extra middelen die via de nieuwe Brede SPUK ter beschikking komen, in te zetten voor het continueren en aanscherpen van bestaand beleid en het eventueel vergroten van de activiteiten die we ondernemen. De gemeente Middelburg hanteert reeds een integrale aanpak op het gebied van Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis. Onder andere, het Lokaal Preventieakkoord, het Lokaal Sportakkoord, het Middelburgs Model, de Omgevingsvisie en ons Groenbeleidsplan illustreren hoe Middelburg vooruit loopt op het gebied van een domeinoverstijgende aanpak.

We geven er de voorkeur aan om dat wat reeds geïntegreerd is, niet uit elkaar getrokken wordt ten behoeve van dit integrale Plan van Aanpak. Daarom zijn juist onze bestaande beleidsplannen en niet de verschillende regelingen binnen de nieuwe Brede SPUK leidend bij het aanbrengen van structuur in ons integrale Plan van Aanpak. Net als bij het definiëren van de belangrijkste opgaven op het gebied van Sport, bewegen & cultuur en Gezondheid & sociale basis delen wij het Plan van Aanpak in drie onderdelen in: Sport en bewegen, Cultuur, Gezondheid en sociale basis.

2.1 Sport en bewegen

Sporten en bewegen, georganiseerd en ongeorganiseerd, zijn en blijven op de eerste plaats een leuke en gezonde vrijetijdsbesteding. De gemeente blijft dit stimuleren en ondersteunen. Hierbij zijn de principes van een inclusieve samenleving het uitgangspunt. Dit komt tot uiting door te sturen op deelname van alle inwoners. Hiertoe dienen sportaccommodaties geschikt en toegankelijk te zijn voor alle Middelburgers. Verder vormen sterke sportverenigingen de basis van de breedtesport in Middelburg en zij zijn daarmee heel belangrijke maatschappelijke partners. Voor de continuïteit van het sportaanbod in Middelburg zijn gezonde en vitale sportverenigingen dus van groot belang.

Het stimuleren van sporten en bewegen speelt al jarenlang een prominente rol in Middelburg. De gemeente voert een voorwaardenscheppend, stimulerend en ondersteunend beleid. Zo tracht ze zowel de deelname aan, als de kwaliteit van, het sport- en beweegaanbod in verenigingsverband én binnen anders georganiseerde of niet georganiseerde verbanden te bevorderen. De gemeente neemt een faciliterende en ondersteunende rol die bestaat uit het realiseren, beheren en onderhouden van kwalitatief goede sportaccommodaties en ruimte voor beweging. Daarbij biedt ze ondersteuning en advies, waaronder het verstrekken van subsidies. De gemeente neemt ook haar sturende en regisserende rol, bestaande uit het participeren in stimuleringsregelingen en het ontwikkelen van nieuw sportief beleid.

De landelijke en Zeeuwse ambities vanuit de Nationale en Zeeuwse Sportakkoorden zijn vertaald naar de Middelburgse situatie. Deze zijn met de inbreng van de sportformateur en vele lokale partijen op hoofdlijnen te verdelen in een zestal lokale ambities voor Middelburg:

1. Inclusief sporten en bewegen
2. Een duurzame sportinfrastructuur
3. Vitale sport- en beweegaanbieders
4. Een positieve sportcultuur
5. Vaardig in bewegen
6. Sportevenementen die inspireren

2.1.1 Inclusief sporten en bewegen

De ambitie is dat meer Middelburgers een leven lang sport- en beweegplezier ervaren in een inclusieve sport- en beweegomgeving. Meedoen aan sport en plezier in sport zijn niet voor iedereen vanzelfsprekend, waardoor een deel van de Middelburgers weinig of niet sport. Centraal staat daarom dat iedereen in Middelburg met plezier mee kan doen, zich welkom voelt, erbij hoort, geaccepteerd wordt, niet uitgesloten wordt en eigen sportkeuzes kan maken. Denk hierbij met name aan mensen met een beperking, mensen in armoede of met afstand tot de arbeidsmarkt, mensen die eenzaam zijn, ouderen, statushouders en andere kwetsbare groepen.

Om de ambitie te bereiken dat meer mensen een leven lang sport- en beweegplezier ervaren in een inclusieve sport- en beweegomgeving zetten we in op zowel bewustwording, zodat sporten vanzelfsprekend wordt voor iedereen, als het ondersteunen van sport- en beweegaanbieders en andere betrokken organisaties in het opzetten, uitbreiden en versterken van lokale samenwerkingen en het sport- en beweegaanbod.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We nemen deel aan het Jeugdfonds Sport en Cultuur.
- We bieden zwemlessen volledig gratis aan voor minima t/m 130% van het minimum inkomen.
- We nemen deel aan en ondersteunen uniek sporten, inclusief uitleen van sporthulpmiddelen.
- We onderzoeken een eventuele deelname aan het volwassenfonds.
- We geven bekendheid aan het sport- en beweegaanbod.
- We spelen in op de beweegbehoefte en nieuw beweegaanbod.
- We benutten alle ruimte in de gemeente optimaal.
- We zetten lokale functionarissen in (ook wel bekend als buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen) als o.a. uitvoerder, verbinder en intermediar.

- We werken samen met zorgaanbieders, huisartsen, praktijkondersteuners, etc.

2.1.2 Duurzame sportinfrastructuur

De ambitie is om Middelburg te voorzien van een functionele, goede en duurzame sportinfrastructuur. De exploitatie van sportaccommodaties wordt verbeterd, de openbare ruimte wordt meer beweegvriendelijk ingericht en alle sportaccommodaties zijn straks duurzaam.

Om gezamenlijk een leven lang te kunnen sporten en bewegen hebben we een functionele, goede en duurzame sportinfrastructuur nodig. Hierbij gaat het niet alleen om sportvelden, zwembaden, sporthallen en clubhuizen, maar ook juist om het groen in de stad (bijvoorbeeld stadsparken) en in wijken (bijvoorbeeld trapveldjes). Overal waar gesport en bewogen wordt, moeten de voorzieningen op orde zijn.

De openbare ruimte is beweegvriendelijk ingericht, zodat sporten en bewegen in Middelburg vanzelfsprekend is. Dit doen we onder andere door het verbinden van groene gebieden binnen en buiten de stad en het bieden van voldoende ruimte om het vrije buitenspelen te bevorderen, bijvoorbeeld door het toegankelijk maken van beweegvriendelijke plekken.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We maken beweegvriendelijke plekken als trapveldjes, schoolpleinen en bijvoorbeeld het Bikepark De Belt openbaar toegankelijk.
- We richten de openbare ruimte en schoolpleinen beweegvriendelijk in. Een goed voorbeeld is de groene revolutie schoolpleinen.
- We ontwikkelen een nieuwe visie gemeentelijke speel- en sportplekken.
- We ondersteunen lokale sportaanbieders actief bij het informeren en aanvragen van lokale, regionale en landelijke ondersteuningsregelingen, zoals bijvoorbeeld de SPUK NEAS, TEK-regeling, compensatieregelingen voor sportverenigingen voor hoge energiekosten, etc.
- We voeren een beweegscan voor de stad Middelburg uit.
- We bieden gratis ondersteuning aan bij het realiseren van energiebesparende maatregelen op de accommodaties.

2.1.3 Vitale aanbieders

De ambitie is om alle sport- en beweegaanbieders toekomstbestendig te maken. Hiertoe dienen de financiële en organisatorische basis op orde te worden gebracht, zodat aanbieders zich kunnen focussen op een passend aanbod en op passende bindingsvormen.

Gezamenlijk willen en moeten we eraan bijdragen dat bonden, verenigingen en andere sport- en beweegaanbieders zoveel mogelijk mensen in Middelburg blijvend en met plezier kunnen laten sporten en bewegen. Om dit doel te bereiken is het noodzakelijk dat koepels en de daarbij aangesloten sportaanbieders hun financiële en organisatorische basis op orde hebben. Vanuit die solide basis beogen we dat zij hun vizier kunnen richten op passend aanbod dat aansluit bij de behoefte van de hedendaagse sporter. Verschillende partijen zetten daarom in op professionalisering van de sportaanbieders en het vergroten van het maatschappelijk ondernemerschap om zo een groei te realiseren in het aantal vitale en open sportaanbieders.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We ondersteunen de kaders en besturen van sportverenigingen en andere sportaanbieders.
- We ondersteunen bij het werven van vrijwilligers. Zo zetten we het ondersteuningsbudget van de Adviseur Lokale Sport in om o.a. het traject 'meer vrijwilligers voor de club' te starten.
- We organiseren meer maatwerk per vereniging of organisatie en gaan daarnaast op zoek naar gedeelde interesses en belangen om gezamenlijk op te trekken.
- We maken gebruik van de sportlijn, de ondersteuningsmogelijkheden die het Lokaal Sportakkoord biedt aan de sportverenigingen. De gezamenlijke sport gelooft in en zet vol in op

het versterken van die wortels van onze sportinfrastructuur. Het krachtiger maken van clubs, vrijwilligers en kaderleden draagt bij aan sociale cohesie en inclusie.

- We ondersteunen projecten als Gezonde Sportkantines en Rookvrije Sportvelden.
- We stimuleren samenwerkingsverbanden tussen bonden, sporten, verenigingen, sport en beweegaanbieders én andere partijen die een bijdrage willen leveren aan het stimuleren van een sportieve en gezonde samenleving.

2.1.4 Positieve sportcultuur

De ambitie is dat overal in onze gemeente met plezier, veilig, eerlijk en zorgeloos gesport kan worden. Plezier in sport is het fundament voor een leven lang sport en bewegen. Uitsluiting en discriminatie gaan we tegen. Dit alles met als doel de jeugd langer aan de sport te binden en de kans te vergroten dat zij op latere leeftijd actief blijven binnen een sportvereniging als sporter en vrijwilliger.

Hoe gaan we dit bereiken?

- Om dit te realiseren is een structurele aanpak nodig om ongewenst gedrag te voorkomen voor alle sport- en beweegaanbieders in Middelburg. Hier zetten we de komende periode op in.
- De inzet van buurtcoaches en combinatiefunctionarissen is nodig om de aanpak op alle beleidsterreinen te ondersteunen, op school, in de wijk, thuis, etc.

2.1.5 Vaardig in bewegen

Het doel is om ervoor te zorgen dat meer kinderen voldoen aan de beweegrichtlijnen en dat de motorische vaardigheden verbeteren. De verschillende partijen zetten zich in om de komende jaren te werken aan het doel om meer kinderen aan de beweegrichtlijnen te laten voldoen en om de neerwaartse spiraal van de motorische vaardigheden van kinderen de komende jaren naar boven toe om te buigen. Het streven is toe te werken naar:

- Een positieve trendbreuk van de motorische vaardigheden
- Een stijging van het aantal kinderen dat voldoet aan de beweegnorm
- Een stijging van de sportdeelname in de leeftijd 12-18 jaar
- Creëren van een groter bewustzijn van het belang van bewegen bij ouders en verzorgers
- Een kwalitatief beter bewegingsonderwijs

Hoe gaan we dit bereiken?

- We realiseren meer beweegmomenten op en rond school.
- We stimuleren gymles op verenigingsaccommodatie en de vereniging voor de gymles.
- We stimuleren natte gymlessen voor alle kinderen uit de groepen 7 en 8 in Middelburg.
- We ondersteunen de organisatie van sportkennismakingsactiviteiten.
- We stimuleren en organiseren voor-, tussen-, en naschools beweegaanbod.
- We (laten) voorlichting geven over sport, gezondheid en vitaliteit.
- We zetten lokale functionarissen in om dit alles te organiseren en af te stemmen.
- We meten de motorische ontwikkeling van kinderen. Om inzicht te krijgen in de motoriek van kinderen willen we een Middelburg-brede meting uitvoeren. Deze screening brengt de motorische ontwikkeling van een kind betrouwbaar in kaart. Hiermee willen we schoolbesturen en directies overtuigen van de oorzaak om gezamenlijk te investeren in onze jeugd.
- We ondersteunen JOGG en Gezonde School.

2.1.6 Sportevenementen die inspireren

Als gemeente Middelburg willen wij het mogelijk maken dat Middelburgse organisaties zoals sportverenigingen (breedte-)sportevenementen kunnen organiseren en naar Middelburg kunnen halen. Deze evenementen inspireren de jeugd en zorgen daarnaast ook voor een aangename bron van inkomsten en nieuwe aanwas van nieuwe en enthousiaste leden. En door samen te juichen voor onze sporters, groeit het groepsgevoel onder alle Middelburgers. Deze actieve sportaanbieders willen we ondersteunen.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We faciliteren middels een evenementsubsidie.
- We faciliteren middels een sportstimuleringsubsidie.
- We faciliteren middels een bijdrage uit het Lokaal Sportakkoord.
- We faciliteren middels een vrijwilligerstarief voor actieve sportaanbieders.
- We zetten lokale functionarissen in als verbinder.

2.1.7 Verdere acties

Verbeteringen n.a.v. evaluatie sportakkoord

- Ten aanzien van de samenstelling van de huidige kerngroep kwam uit de evaluatie duidelijk naar voren dat een uitbreiding van de kerngroep wenselijk is, niet alleen qua aantal mensen, maar vooral ook qua verschillende domeinen en disciplines.
- Jaarlijks organiseren we een avond waarvoor alle betrokken organisaties worden uitgenodigd. Dit is niet uitsluitend toegankelijk voor het Sportakkoord, maar juist domeinoverstijgend.
- We vergroten de bereikbaarheid, vooral ook van kleinere initiatieven van bijvoorbeeld individuele inwoners en kleine verenigingen, bijvoorbeeld door de upgrade van het participatieplatform van “doemee” naar “mijnbuurtje”.
- In samenwerking met NOC*NSF, Rabobank Zeeuwse Delta, SportZeeland en alle 13 Zeeuwse gemeenten voeren we om de twee jaar een provinciaal sportdeelnameonderzoek uit. Dit draagt bij aan het maken van goed en toekomstbestendig beleid.

Inzet combinatiefunctionarissen/buurt sportcoaches vanaf 2023

Vanaf 2023 zetten de gezamenlijke ministeries en VNG/VSG zich in om de komende jaren vraaggericht de toeleiding en begeleiding naar sport-, beweeg- en cultuuraanbod te versterken, zodat meer mensen actief betrokken raken bij en deelnemen aan sport, bewegen en cultuur, waardoor ze gezonder, actiever en fitter worden. De functionarissen zijn hiermee breed inzetbaar binnen alle domeinen.

Voor Middelburg betekent dit dat we verder kunnen gaan op de weg die is ingeslagen. In Middelburg bekleden inmiddels 11,2 fte en functie, verdeeld over vier verschillende werkgevers: Welzijn Middelburg, Stichting Kunst Educatie Walcheren, Optisport en de gemeente Middelburg. Alle huidige fte's dragen bij aan de doelstellingen zoals deze zijn opgenomen in het gemeentelijk beleid op het gebied van sport, cultuur, bewegen, gezondheid en welzijn:

- Meer kinderen, jongeren en volwassenen die sporten, bewegen en meedoen aan cultuur, met speciale aandacht voor kwetsbare groepen en mensen die achterblijven in sport-, beweeg- en cultuurdeelname;
- Sterke aanbieders in sport, bewegen en cultuur, waarbij kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid gewaarborgd is;
- Een sterke verbinding tussen sport, bewegen en cultuur met andere domeinen en programma's (onderwijs, gezondheid, zorg, welzijn en sociale zaken/armoede & schulden) die bijdragen aan de twee bovenstaande ambities.

2.2 Cultuur

De gemeente Middelburg ziet in cultuur, naast een aangename vorm van vrijetijdsbesteding, ook een middel om in te zetten binnen het kader van ons gezondheidsbeleid. De interventies die hieruit volgen sluiten goed aan bij de geest van de Brede SPUK en onze integrale benaderingswijze ten aanzien van gezondheidsbeleid en het terugdringen van gezondheidsverschillen. Aangezien het geschreven beleid voor cultuur beknopt is en om overlap te voorkomen, worden deze interventies elders verder uitgewerkt. Voorbeelden hiervan zijn deelname aan het Jeugdfonds Sport & Cultuur en Kunst op Recept als onderdeel van Welzijn op Recept.

Concreet was de Cultuurvisie Middelburg 2028 “Op Kunst & Cultuur kun je bouwen” beleidsmatig de aanleiding om nieuwe samenwerkingen binnen de culturele keten en met andere domeinen verder uit te bouwen, onderzoek te doen naar een innovatiefonds en invulling te geven aan een één-loketfunctie.

De drie prioriteiten die voortkomen uit de Cultuurvisie Middelburg 2028 worden hieronder verder uitgewerkt.

2.2.1 Samenwerking en ontmoeting

Iedereen die zich betrokken voelt bij Kunst & Cultuur in Middelburg wordt uitgedaagd om concrete nieuwe samenwerkingsverbanden aan te gaan. Organisaties kunnen elkaar beter leren kennen en een netwerk en vertrouwen opbouwen. Zo ontstaan enthousiasme en betrokkenheid om aan de slag te gaan door het bij elkaar brengen van ‘aanbod’ en ‘vraag’ rondom thema’s en vraagstukken.

We dagen de sector uit om bijeenkomsten te organiseren waarin we samen brengen wat mensen nodig hebben en wat anderen te bieden hebben. Zo ontstaan kruisbestuivingen binnen de K&C-sector en tussen de K&C-sector en andere sectoren. Naast een brede uitnodiging binnen de K&C-sector worden ook mensen uit andere sectoren, zoals onderwijs, zorg & welzijn, recreatie & toerisme en het bedrijfsleven uitgenodigd. Resultaten zijn concrete gezamenlijke oplossingen en acties, waaraan meerdere partijen een bijdrage leveren. Eén voorbeeld is een samenwerking ontstaan tussen een muziekkorps, kunsteducatie Walcheren en het onderwijs. Er wordt op een laagdrempelige manier muziekonderwijs in de klas geboden en het muziekkorps wordt zichtbaar bij potentiële leden.

2.2.2 Ondersteuning innovatieve projecten

Via een tijdelijke regeling voor eenmalige subsidie ondersteunen we experimentele initiatieven die bijdragen aan de uitvoering van de Cultuurvisie Middelburg 2028. Het gaat daarbij om de volgende thema’s:

- Wisselwerking met andere domeinen (zorg & welzijn, economie, onderwijs)
- Educatie en (talent)ontwikkeling
- Culturele broedplaatsen voor een innovatieve en creatieve maatschappij
- Samenwerking en kennisdeling met als doel vernieuwing en ontwikkeling

2.2.3 Eenvoudig aanspreekpunt

Het doel van één gemeentelijk loket voor de K&C-sector is het voorkomen dat mensen, organisaties en initiatieven verzanden in het woud van gemeentelijke regelingen en vergunningen. De beleidsmedewerker cultuur fungeert als aanspreekpunt en aanvragen worden per email bij de beleidsmedewerker ingediend. Deze zorgt dat de vraag op de juiste plek terecht komt en koppelt dat terug naar de vragensteller. Wanneer de vraag meervoudig is, dan faciliteert de ambtenaar cultuur dat de juiste stakeholders betrokken worden.

2.3 Gezondheid en sociale basis

De laatste jaren is het begrip 'gezondheid' veranderd en omvat het meer dan 'niet ziek zijn'. De problemen die schuilgaan achter een verminderde gezondheid gaan immers verder dan alleen het gezondheidsdomein. Armoede, schulden, eenzaamheid, etc. hebben allemaal invloed op hoe gezond iemand is en hoe gezond iemand zich voelt.

De gemeente Middelburg kijkt met deze brede blik naar gezondheid door het concept 'positieve gezondheid' te volgen. Hierin leggen we gezondheid uit in zes verschillende dimensies: lichaamsfuncties, mentaal welbevinden, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Met deze benaderingswijze zetten we een betekenisvol leven van mensen centraal. De nadruk ligt op veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens, in plaats van op de beperking of ziekte. Positieve gezondheid is dus niet alleen een theorie over veerkracht, maar ook een diagnostisch instrument en handvat voor gerichte actie.

De gemeente Middelburg wil volksgezondheid integreren in het sociaal en fysiek domein, mede doordat de focus op preventie de gemene deler is tussen positieve gezondheid en het sociaal domein. Zo zetten we in op het lokaal sportakkoord en het lokaal preventieakkoord. De focus ligt op voeding en bewegen, roken, alcohol, overgewicht en een gezonde leefomgeving. We betrekken nadrukkelijk thema's die ook van invloed zijn op gezondheid, zoals armoede, laaggeletterdheid, eenzaamheid en tekortschietende opvoedingssituaties.

We stellen ons als doel dat onze acties zich richten op alle inwoners. Hiertoe investeren we ongelijk om gelijke kansen te stimuleren. Dit betekent dat er nadrukkelijke aandacht zal zijn voor lastiger te bereiken groepen, zoals mensen met een lagere Sociale Economische Status (SES), met een migratieachtergrond, met laaggeletterdheid en met beperkte gezondheidsvaardigheden.

Hieronder volgt een uiteenzetting van onze interventies op verschillende thema's, die allemaal gericht zijn op het permanent verbeteren van de positieve gezondheid, alsmede het terugdringen van gezondheidsverschillen.

2.3.1 Kansrijke Start

In de periode voor, tijdens en na de zwangerschap wordt de basis gelegd voor vaardigheden en vermogens voor een gezond en kansrijk leven. We kunnen gezondheidsverschillen voorkomen door op tijd passende zorg en ondersteuning te bieden. Op tijd begint vroeg; al voorafgaand aan de zwangerschap begint het werken aan een goede gezondheid. Een kind met een goede gezondheid heeft meer kansen op een fysieke en psychische gezondheid, de ontwikkeling en ontplooiing van talenten én deelname aan onderwijs en participatie op de arbeidsmarkt. Kortom, met een kansrijke start vergroot een kind zijn of haar kansen op meedoen in de samenleving. Dit heeft daarmee ook effect op toekomstige generaties.

Ambitie

We geven Kansrijke Start een vaste en zichtbare positie binnen het Sociaal Domein in Middelburg. Kansrijke Start en de factoren die daarop van invloed zijn, liggen zowel op het medische als het sociale vlak. Daarom verbinden we Kansrijke Start aan meerdere opgaven en ontwikkelingen in Middelburg waarmee raakvlakken zijn. Zo blijft Kansrijke Start niet slechts een abstract begrip, maar wordt het een geïntegreerde aanpak die is verbonden met wat er al loopt. Daarbij komt dat in veel ontwikkelingen, zoals rond het lokale preventieakkoord, wijknetwerken, of sociale basiszorg, al de samenwerking met veel partners gezocht wordt. Vaak zijn dit ook relevante partners voor Kansrijke Start.

Door een integrale samenwerking van het medische domein met het sociale domein zetten we in op een gezonde zwangerschap voor elke vrouw en de best mogelijke start voor ieder kind. We hebben daarbij aandacht voor kinderen in een (potentieel) kwetsbare situatie of voor ouders die een extra steuntje in de rug kunnen gebruiken. Armoede en schulden zijn belangrijke risicofactoren voor een minder goede start, soms nog meer dan medische factoren. De uitdaging ligt in het tijdig in beeld krijgen van (aanstaande) ouders met armoede- en schuldenproblematiek en hen passend

ondersteunen. Samenwerking op dit thema tussen partners uit het medische en het sociale domein actief op dit thema is één van de aandachtspunten in onze aanpak Kansrijke Start.

Kansrijke Start is gebaseerd op drie actielijnen:

- Voor de zwangerschap: Zorgen voor een goede voorbereiding op een zwangerschap en het ouderschap;
- Tijdens de zwangerschap: Vroegsignalering van risico's voor het gezond en veilig opgroeien van het kind en een gezonde zwangerschap voor elke vrouw;
- Na de geboorte: Integrale aanpak van zorg en (opvoed)ondersteuning.

Werkwijze en resultaten

Lokale coalities: samenwerken aan een kansrijke start

In 2021 is een Middelburgse coalitie Kansrijke Start gevormd als belangrijkste bouwsteen van het actieprogramma en in 2022 zijn vier werkgroepen opgericht met de volgende thema's: zwangeren in kwetsbare situaties, doelgroep anderstaligen, vroegsignalering en samenwerking. Zo dragen meerdere partners bij aan Kansrijke Start. Het netwerk is in 2022 versterkt en verbreed; het aantal partners is gegroeid, er zijn ervaringsdeskundigen aangehaakt en er is structureel overleg tussen diverse partners. Om de aanpak Kansrijke Start lokaal succesvol uit te voeren, is een kerngroep geformeerd om de regie uit te voeren op het project en de gehele coalitie.

We zetten in op een brede, domeinoverstijgende aanpak en zetten de mogelijkheden en behoeften van (aanstaande) ouders centraal. Vroegsignalering, ondersteuning en zorg met aandacht voor achterliggende problemen en mogelijkheden zijn daarin belangrijke onderdelen. Er zijn al veel initiatieven en de betrokken partners kennen de zorgen en kansen in de praktijk. We starten dus niet opnieuw, maar bouwen voort op initiatieven die reeds lopen. Met partners scherpen we de ambitie en doelen aan en werken we uit hoe we dat concreet gaan aanpakken en wie daaraan op welke manier een bijdrage levert.

We hebben structureel overleg op Zeeuws niveau. Lokaaloverstijgende onderwerpen, zoals samenwerking met CZ en het inzetten van erkende interventies op Zeeuws niveau staan daar op de agenda. Op deze wijze geven we vorm en inhoud aan de regionale samenwerking op het gebied van Kansrijke Start.

Ons huidige netwerk bestaat uit meerdere formele en informele samenwerkingspartners, waaronder de GGD-jeugdverpleegkundigen, Maatschappelijk Werk Walcheren, Welzijn Middelburg, Orionis, ADRZ, mijn verloskundige praktijk, NOVA verloskundigen, Walchers Wonder, Provinciale Kraamzorg, Veilig Thuis, Homestart, Nu Niet Zwanger, JOGG, ZHCO/Periscaldis, Scalda, Emergis Preventie, Zorgstroom, Meldpunt Schuldhulpverlening, Stichting Samen Oplopen, Het Aandachtshuis, ervaringsdeskundigen en TIM.

Lopende projecten

In 2022 zijn verschillende projecten van start gegaan.

- Ouder-baby interventie: Het doel is het verbreden van de kwaliteit van de interactie tussen moeders en hun baby, alsmede het ontwikkelen van een veilige gehechtheidsrelatie. Het uiteindelijke resultaat moet zijn het voorkomen dat het kind op latere leeftijd zelf psychosociale problemen ontwikkelt.
- Samen oplopen: Het doel is dat ieder kind opgroeit met voldoende mogelijkheden om zich sociaal, lichamelijk en emotioneel goed te ontwikkelen. Samen oplopen geeft brede steun aan gezinnen en jongeren, middels een methode waarin een vrijwilliger en hulpverlener samenwerken met een gezin. Deze investering blijkt goed te werken. De vrijwilligers zijn enthousiast; ze voelen zingeving door te steunen én ze zien gezinnen opknappen, stappen maken en ontspannen.
- Vitale jonge ouders: Eenzaamheid is een thema dat vaak gekoppeld wordt aan ouders, maar met dit project wordt extra aandacht gegeven aan de doelgroep 'jonge ouders'. Het doel is om de expertise op eenzaamheid te vergroten met deskundigheidsbevordering. Hiertoe zijn jeugdverpleegkundigen van de GGD, maar ook partners van Maatschappelijk Werk Walcheren en Welzijn Middelburg getraind.

Vervolgaanpak 2023-2026

In 2023 is doorontwikkeld naar twee werkgroepen, te weten:

1. Werkgroep 'Doelgroep & interventies', die zich o.a. bezig zal houden met:
  - het faciliteren van gratis themabijeenkomsten voor de doelgroep;
  - het laagdrempelig maken van Kraamzorg voor zwangeren in kwetsbare situaties;
  - het inzetten van nieuwe interventies, zoals 'voorzorg', 'centering zwangerschap' en 'stevig ouderschap';
  - het stimuleren van de taalontwikkeling door het starten van 'mama/taalles cafés';
  - het verstevigen van de samenwerking met het onderwijs, zowel het PO, VO als het MBO, waarvan het optimaal benutten van programma's als 'Nu Niet Zwanger' en 'Girls Talk' een integraal onderdeel is;
  - betrokken vaderschap.
2. Werkgroep 'Professionals & deskundigheidsbevordering', die zich o.a. zal richten op:
  - de structurele samenwerking tussen het medische en sociale domein middels een structureel overleg tussen verloskundigen, jeugdverpleegkundigen en de provinciale kraamzorg, waar afhankelijk van de agenda andere partners bij kunnen aansluiten;
  - het versterken van vakmanschap middels deskundigheidsbevordering, zodat professionals goed toegerust zijn om (aanstaande) gezinnen in kwetsbare situaties tijdig de juist ondersteuning en/of zorg bieden. Thema's als cultuursensitief werken en stressreductie/stresssensitief werken worden als eerste opgepakt;
  - het ontwikkelen van een sociale netwerkkaart in samenhang met 'mijn Buurtje'. Tevens zal gestart worden met het maken van de Klantroute Kansrijke Start;
  - de doorontwikkeling van het proces informele steun;
  - de Aanpak Rookvrij Zwanger worden, zijn en blijven;
  - de verbetering van de samenwerking tussen diverse projecten.

Vanuit de Kerngroep wordt gewerkt aan de jaarlijkse coalitiebijeenkomst. Tijdens deze bijeenkomst wordt een specifiek thema uitgewerkt. Dit was vorig jaar 'het belang van informele steun' en is dit jaar het thema 'betrokken vaderschap'. Daarnaast haakt de Kerngroep aan bij de regionale en Zeeuwse samenwerking. Onderwerpen die op de agenda staan zijn de samenwerking met het Zorgkantoor en het ontwikkelen van de ketenaanpak.

2.3.2 Aanpak overgewicht

We zetten ons in om het aantal inwoners met overgewicht terug te dringen. Dat doen we door de gezonde keuze de aantrekkelijke en makkelijke te maken. Zo willen we Middelburg in beweging brengen! Bewegen is niet alleen een doel op zich, maar ook een middel dat bijdraagt aan een goede gezondheid, welzijn, meedoen in de maatschappij en het hebben van sociale relaties. Daarnaast is gezonde voeding op zoveel mogelijk plaatsen beschikbaar en ook op andere onderliggende factoren zetten we ons in, zoals armoede en stress. Hiertoe is ondersteuning beschikbaar en toegankelijk voor inwoners.

De gemeente Middelburg heeft Gezonde Jeugd, Gezonde Toekomst aangenomen binnen het kader van JOGG om preventief te werken aan gezonde inwoners. We focussen binnen deze aanpak vooral op -9 maanden tot 15 jaar, met een mogelijke uitbreiding naar 23 jaar. Eén op de zeven kinderen is te zwaar en in sommige gebieden is dat zelfs één op de drie kinderen. Kinderen met overgewicht zitten vaak minder lekker in hun vel, wat weer vestrekkende gevolgen kan hebben. Zo worden ze vaker gepest en zijn ze minder fit. Dit willen we tegengaan.

Cool staat voor Coaching op Leefstijl en is een Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI). Het programma wordt uitgevoerd door één persoon, namelijk de leefstijlcoach. Hierbinnen wordt niet alleen naar voeding en beweging gekeken, maar ook naar slaap, stress, ontspanning en positieve gezondheid. Tijdens dit traject ligt de regie bij de deelnemer zelf en heeft de leefstijlcoach een ondersteunende rol bij het behalen van persoonlijke doelen. Om deel te kunnen nemen aan het Cool-programma is een verwijzing van de huisarts nodig. Cool is op dit moment de enige GLI die

aangeboden wordt in de gemeente Middelburg. We spreken de ambitie uit om meer GLI's in de gemeente aan te bieden.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We maken bestaande en succesvolle initiatieven nog meer inzichtelijk en toegankelijk én we verbreden deze naar andere wijken of doelgroepen waar mogelijk.
- We verbinden het medisch met het sociaal domein. De uitrol van Welzijn op Recept is hier een goed voorbeeld van.
- We stimuleren in samenwerking met Middelburgse bedrijven de vitaliteit op de werkvloer. Een voorbeeld hiervan is 'Binnenstad in beweging'. Dit initiatief stimuleert werkend Middelburg mee te doen aan beweeg- en gezondheidsinitiatieven. Ook werken we intensief samen met relevante partners uit het werkveld, waaronder Leefstijlcoach Tom en PMC in Balans.
- We zetten in op sociale projecten met gecombineerde doelen, bijvoorbeeld het stimuleren van bewegen in combinatie met een taalproject of een begeleidingstraject rondom armoede. De interventie 'Voel je goed' is hier een concreet voorbeeld van.
- We steunen relevante initiatieven vanuit het Lokaal Preventieakkoord, bijvoorbeeld het initiatief 'VitaHub', wat thuiswerkend Middelburg stimuleert in beweging te komen en het initiatief 'Heldhaftig Fit', wat een gezond gewicht onder jongeren van 12 tot 18 jaar betreft.
- We stimuleren de aanpak 'Gezond ontbijt en lunch' op het VO en ondersteunen dit ook financieel.
- We ondersteunen initiatieven vanuit het Lokaal Sportakkoord, zoals de 'beweegscan' en 'QR-fit'.
- We werken eraan om de omgeving te veranderen. Geen enkele partij kan immers overgewicht of obesitas in haar eentje oplossen. We bouwen daarom een duurzaam netwerk van landelijke en lokale samenwerkingen. We richten ons hierbij op o.a. voeding, water drinken, bewegen, Rookvrij Middelburg en het opbouwen van een werknets om samen de beweging naar een gezonde leefstijltraditie te maken. In de aanpak werken we samen met de kinderopvang, PO, VO, MBO en HBO én van sportomgeving tot buurtomgeving. We zetten in op zoveel mogelijk gezonde scholen/schoolkantines en haken bijvoorbeeld aan op de campagne 'geen rommel in je trommel'. Verder promoten we de *Daily Mile* en de Peutervierdaagse.
- We onderzoeken of de aanpak Kind naar Gezonder Gewicht geschikt is in Middelburg. Deze aanpak is ontwikkeld om passende ondersteuning en zorg voor kinderen met overgewicht of obesitas te organiseren binnen gemeenten. Kenmerkend is de brede blik op overgewicht en de samenwerking tussen professionals uit het zorgdomein en het sociale domein. Dit onderzoek staat gepland voor maart 2024.

2.3.3 Valpreventie

Ouderen vormen een groeiende groep in onze samenleving en wonen langer zelfstandig thuis. Jaarlijks komen 34% van de 75-plussers en 60% van de 85-plussers ten val. Vallen heeft voor ouderen vaak ernstige gevolgen. Zo moet 14% van de 85-plussers naar de SEH en hebben anderen vaak thuiszorg nodig, of moeten ze naar een verpleeghuis. Daarnaast wordt een gedeelte van de mensen die vallen blijvend minder mobiel, angstiger om te vallen en daardoor minder sociaal actief. Dit heeft weer grote invloed op zelfstandig wonen en op het welbevinden.

Voor Middelburg is het geschat percentage inwoners 65 jaar en ouder met verhoogd valrisico: **39%**

- In 2020 is het geschat aantal inwoners 65 jaar en ouder met verhoogd valrisico: **4.250**
De geschatte totale zorgkosten door vallen 65 jaar en ouder: **€ 4,5 miljoen**
- In 2025 is de prognose aantal inwoners 65 jaar en ouder met verhoogd valrisico: **4.800**
De prognose totale zorgkosten door vallen 65 jaar en ouder: **€ 5,4 miljoen**
- In 2035 is de prognose aantal inwoners 65 jaar en ouder met verhoogd valrisico: **5.990**
Prognose totale zorgkosten door vallen 65 jaar en ouder: **€ 8,2 miljoen**

Uit de cijfers van Veiligheid NL blijkt dat er 10.948 inwoners van 65 jaar en ouder wonen in de gemeente Middelburg. Doelstelling voor 2023 is dat:

- 1.830 inwoners van 65 jaar en ouder worden opgespoord middels valrisicoinschatting;
- 390 inwoners van 65 jaar en ouder deel nemen aan valpreventieve beweeginterventie.

De prognose is dat het aantal inwoners van 65 jaar en ouder groeit. Dit leidt ook tot veranderende doelstellingen ten aanzien van valpreventie. We willen dat:

- 2.060 inwoners van 65 jaar en ouder worden opgespoord middels valrisicoinschatting;
- 440 inwoners van 65 jaar en ouder deelnemen aan valpreventieve beweeginterventie.

Reden te meer om domeinoverstijgend te gaan inzetten op valpreventie. Binnen dit kader gaat de gemeente Middelburg intensief samenwerken met het Walchers Zorgknooppunt. Het Walchers Zorgknooppunt biedt geïntegreerde eerstelijnszorg, gecombineerd met maatschappelijke dienstverlening. Huisartsen, praktijkondersteuners, de huisartsenpost, apotheek en dienstapotheek, fysiotherapie, verloskundigen, maatschappelijke diensten en thuiszorg zitten onder één dak, verlenen met elkaar zo optimaal mogelijke zorg en werken continue aan een verbetering van de dienstverlening. Onze gezamenlijke missie is het bijdragen aan de positieve gezondheid van de inwoners van Middelburg, onder andere door bij te dragen aan een veilige en gezonde leefomgeving.

We zien valpreventie als onderdeel van breder beleid; het moet een onderdeel zijn van vitaal ouder worden. Samenwerking met de welzijnspartners is essentieel, zo ook de koppeling met de Brede Regeling Combinatiefunctionaris en Welzijn op Recept. Ook binnen de thema's mentale gezondheid, gezond gewicht en bewegen moet valpreventie geïntegreerd zijn.

Hoe gaan we dit bereiken?

- Door de interventies van het Walchers Zorgknooppunt worden minimaal 250 inwoners van 65 jaar en ouder opgespoord door middel van valrisicoinschatting. Bij minimaal 50 inwoners hiervan controleren de artsen en apothekers van het Walchers Zorgknooppunt op valgevaarlijke medicatie.
- Door de interventies van het Walchers Zorgknooppunt nemen minimaal 50 inwoners van 65 jaar en ouder deel aan een door het RIVM erkende valpreventieve beweeginterventie, zoals Vallen Verleden Tijd en In Balans. Aanbieders van interventies moeten gezondheidsvaardige organisaties zijn.
- We breiden onze samenwerking uit met verschillende partijen die beweeginterventies uitvoeren, zoals T.O.M. We streven naar een dekkend aanbod valpreventieve beweeginterventies.
- We besteden extra aandacht aan inwoners met een lage SES en/of migratieachtergrond en middels burgerbetrokkenheid zetten we in op een beter bereik van deze doelgroepen.

2.3.4 Verslaving

Roken

We dragen lokaal verder bij aan de doelstellingen van de rookvrije generatie. Om de cultuurverandering die voor een rookvrije generatie nodig is, is er behoefte aan samenwerking. We ontmoedigen roken overal waar inwoners komen. Hierbij denken we met name aan scholen (sport)verenigingen of werk. Ook vinden we het belangrijk dat kinderen al vóór de geboorte beschermd worden tegen de nadelige effecten van roken.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We zetten in op het voorkomen dat jongeren starten met roken door ervoor te zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in een rook- en tabaksvrije omgeving. We ontmoedigen roken bij jongeren al op verschillende manieren. Zo zijn scholen rookvrij en er is voorlichting op scholen via 1nul1 preventie. We bieden het programma 'Helder op School' aan. Daarnaast zorgen we ervoor dat minimaal 10 (sport)verenigingen volledig rookvrij zijn. Deze lijnen worden voortgezet en waar mogelijk verbreed naar andere locaties en doelgroepen.
- We zetten in op het terugdringen van het aantal zwangere vrouwen dat rookt. We proberen aanstaande ouders te motiveren om te stoppen met roken via Kansrijke Start.

- We zetten in op een daling van het percentage rokende volwassenen met specifiek aandacht voor 'meeroken in een jong gezin'.
- In samenwerking met Middelburgse bedrijven stimuleren we stoppen met roken op de werkvloer. Ondanks dat er inmiddels een rookverbod op kantoren geldt, betekent dat niet dat nergens meer gerookt wordt. We zetten blijvend in op naleving van dit verbod.
- We onderzoeken de mogelijkheid om vanaf 2025 het invoeren van een rookvrij beleid als verplichting op de nemen in de subsidieverordening voor o.a. speeltuinen, kinderboerderijen, sportterreinen en evenementen waar veel kinderen komen.

Alcoholpreventie

We willen dat de keuze om alcohol te drinken en andere genotsmiddelen te gebruiken een meer bewuste keuze is, waarbij mensen weten wat de gezondheidseffecten zijn. Het doel is een daling van het alcoholgebruik in alle leeftijdsgroepen. Ons Preventie- en Handhavingsplan 2023-2026 beschrijft de belangrijkste maatregelen die onze gemeente neemt om het alcoholgebruik onder onze jongeren tot 24 jaar te voorkomen en terug te dringen. Vermindering van alcoholgebruik draagt bij aan het kansrijk, veilig, en gezond opgroeien van jongeren. Zo leidt minder gebruik tot betere schoolprestaties en een betere gezondheid, vermindert het schoolverzuim of schooluitval en dringt het geweld en overlast terug. We zetten hiertoe in op bewustwording, kennis, toegang en toezicht. We dragen bij aan de bewustwording van de risico's van alcoholgebruik binnen de eigen organisaties en zorgen voor voldoende alternatieven voor jongeren.

'Laat ze niet (ver)zuipen!' is sinds 2010 een samenwerking tussen alle Zeeuwse gemeenten, GGD Zeeland, Emergis Preventie (1Nul1), Politie Zeeland-West-Brabant en andere maatschappelijke partners. Samen werken we aan het terugdringen van het alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar en het tegengaan van schadelijk alcoholgebruik onder jongen van 18 t/m 23 jaar. Belangrijk aandachtspunt is het netwerk rond de jongeren, zoals ouders, scholen, sportverenigingen, horeca en supermarkten. De aanpak kenmerkt zich door een integrale benadering.

Voor jongeren en jongvolwassenen zijn de risico's van alcoholgebruik groter dan voor volwassenen. Ook heeft drinken op jonge leeftijd gevolgen voor de lange termijn, bijvoorbeeld door een verstoring van de hersenontwikkeling en grotere kans op verslavingsproblemen. Daarnaast komen agressief, asociaal en delinquent gedrag vaker voor bij jongeren die drinken. Bij jongvolwassenen kan alcoholgebruik leiden tot kort- en langdurig verzuim, studievertraging, afname van de studieprestaties en studie-uitval.

De afgelopen jaren heeft de gemeente Middelburg, in aanvulling op de provinciale en regionale activiteiten, extra maatregelen doorgevoerd. Zo is Middelburg JOGG-gemeente, waar vanuit de JOGG-regisseur aandacht is voor de Gezonde Sportkantine en Verantwoord Alcoholbeleid. Mede door de inzet van JOGG TeamFit wordt het thema 'Verantwoord Alcoholbeleid' onder de aandacht gebracht in de sportomgeving. Uitvoeringspartner 1NUL1 heeft extra activiteiten uitgevoerd zoals voorlichting bij evenementen en begeleiding van jongeren waarbij middelenproblematiek speelt. Er is een samenwerking tussen de JOGG-regisseur en de uitvoeringspartner 1NUL1 om structureel aandacht te vragen tegengaan van alcoholgebruik.

In ons Preventie- en Handhavingsplan 2023-2026 zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

Hoofddoelstellingen

1. Het tegengaan en terugdringen van alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar.
2. Het tegengaan van risicovol alcoholgebruik door jongeren van 18 tot en met 23 jaar.

Inhoudelijke doelstellingen

1. Het percentage Zeeuwse en Middelburgse jongeren dat in de afgelopen 4 weken alcohol heeft gedronken, is in 2026 lager dan het percentage in 2019.
2. Het percentage Zeeuwse en Middelburgse jongeren wat in de afgelopen 4 weken aan bingedinking heeft gedaan, is in 2026 lager dan het percentage in 2019.

3. Het percentage jongvolwassenen dat dagelijks of wekelijks drinkt is in 2026 lager dan in 2019.
4. We zetten lokaal extra in op bewustwordingsactiviteiten gericht op de 55+ doelgroep om de gevaren van (overmatig) alcoholgebruik kenbaar te maken.
5. Een verbetering van de naleving onder de verstrekkers van alcohol ten opzichte van 2019.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We gaan door met het succesvolle programma 'Laat ze niet (ver)zuipen!', een samenwerking tussen alle Zeeuwse gemeenten, GGD Zeeland, Emergis 1nul1 preventie, Politie Zeeland-West-Brabant en andere maatschappelijke partners.
- De Alcoholwet geeft gemeenten verschillende verordenende bevoegdheden. We zetten in op handhaving van de regels die voortkomen uit de Alcoholwet.
- Educatie en communicatie zijn ondersteunend aan handhaving en zijn belangrijk om draagvlak te creëren en om gedragsverandering bij andere risicogroepen en hun omgeving te bewerkstelligen. We richten onze communicatie op:
  - Verstrekkers van alcohol
  - Het onderwijs, bijvoorbeeld de interventie 'Helder op school'
  - Ouders/opvoeder/andere volwassenen die (veel) met de risicogroepen te maken hebben
  - Sportverenigingen
  - Jongeren en jongvolwassenen
  - De 55+ doelgroep
- We werken samen met externe partners voor een goede uitvoering van ons beleid, waaronder politie, ondernemers(verenigingen), scholen, gezondheidsorganisaties, de provincie.
- We zetten in op een aantal concrete interventies, waaronder:
  - de gezonde (sport)vereniging en de gezonde kantine met als doel dat alcohol minder vanzelfsprekend wordt. We stimuleren scholing van medewerkers die alcohol schenken in kantines op het handhaven van de leeftijdsgrens en het omgaan met dronken mensen;
  - stoppen met alcohol tijdens de zwangerschap via Kansrijke Start;
  - het eerder signaleren van problematisch alcoholgebruik en dit bespreekbaar maken met professionals, onder andere door de implementatie van Welzijn op recept.

Hoe bewaken we de voortgang?

- Elk jaar wordt in overleg met de samenwerkingspartners het uitvoeringsplan geëvalueerd.
- De doelstellingen worden getoetst aan de hand van de resultaten uit de Gezondheidsmonitor Jeugd van GGD Zeeland, de monitor jongvolwassenen van het ZB| Planbureau onder 21-23 jarigen en het naleefonderzoek van ZB|Planbureau.
- De opbrengsten van de het Lokaal Preventie Akkoord en aangrenzende aanpakken (zoals het Sportakkoord) worden meegenomen.
- Elke vier jaar vindt een uitgebreide evaluatie plaats op basis van beschikbaar onderzoek en input van samenwerkingspartners. Hierbij worden de realisatie van activiteiten, effecten van beleid en achterliggende verklaringen op een rij gezet. Op basis hiervan kan worden vastgesteld in hoeverre het beleid de gewenste uitkomsten heeft opgeleverd en op welke punten het beleid bijgesteld dient te worden.

2.3.5 Mentale gezondheid

Mentale gezondheid is een essentieel onderdeel van onze algemene gezondheid. Mensen die mentaal gezond zijn, voelen zich niet alleen beter, maar voelen zich ook vaker verbonden met elkaar, zorgen over het algemeen goed voor hun kinderen én zijn productief en van betekenis voor hun directe omgeving en de maatschappij. Daarnaast zorgt bij ouderen een goede mentale gezondheid voor meer kwaliteit van leven.

Eenzaamheid

In Middelburg is relatief veel eenzaamheid onder volwassenen en ouderen. Zo voelt 44% zich wel eens eenzaam. Onder jongeren speelt eenzaamheid ook een grote rol, veelal door een gebrek aan 'echte' sociale contacten ten gevolge van het vele sociale mediagebruik. Dit wordt nog niet altijd

gesignaleerd en opgepakt. Hierin brengen we een verandering via een sterke verbinding van het sociaal en het medisch domein.

Met het programma Eén tegen Eenzaamheid wil de overheid eenzaamheid in Nederland verminderen. Rijksoverheid stelt budget beschikbaar met als doel maatschappelijk initiatief tegen eenzaamheid een impuls te geven. Gemeenten wordt aangemoedigd om een lokale aanpak eenzaamheid op te zetten en langdurig voort te zetten. Ook Middelburg heeft de aanpak Eén tegen Eenzaamheid ondertekend. Verschillende organisaties op Walcheren hebben zich verzameld in het Platform Eenzaamheid Walcheren (PEW). De gemeente Middelburg heeft zich samen met de gemeenten Vlissingen en Veere hierbij aangesloten. Er is overleg, afstemming van activiteiten en inhoudelijke verdieping. Iedere organisatie die betekenis wil hebben voor mensen die zich eenzaam voelen kan zich aansluiten.

Het kernteam PEW bestaat uit verschillende organisaties, waaronder Manteling, ZeelandBruist, City Seeds, Luisterlijn, Resto van Harte en Emergis Preventie.

Gezamenlijk hebben we in het PEW de volgende doelstellingen geformuleerd:

- We doorbreken het taboe rondom het onderwerp 'eenzaamheid'.
- We zetten in op een duurzame samenwerking tussen verschillende initiatieven die vanuit dezelfde visie het onderwerp 'eenzaamheid' benaderen. Zo voorkomen we overlap van activiteiten en bewerkstelligen we een betere bekendheid van alle initiatieven.
- We bereiken meer mensen die eenzaam zijn voor een divers aanbod van activiteiten, van lichte en eenmalige activiteiten tot trainingen. Hierdoor kunnen mensen op een duurzame wijze met de eigen eenzaamheid aan de slag.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We verlenen subsidie aan het Platform Eenzaamheid Walcheren voor het doorontwikkelen van het platform en het uitvoeren van zijn activiteiten.
- We zijn gestart met de pilot 'Meer ontmoeten via ondernemers', waarin ondernemers in de gemeente Middelburg handvatten krijgen om eenzaamheid bij hun klanten te signaleren en mensen met die kampen met eenzaamheid te helpen of door te verwijzen.

Stress onder jongeren

Onder jongeren is een toename van ervaren stress te zien. Jongeren in Middelburg ervaren ook meer stress dan jongeren elders in het land. We creëren meer aandacht voor leren praten over gevoelens en leren wat normaal is. Daarbij vinden we het belangrijk om te leren herkennen wanneer het niet goed is en om te leren behoeften aan te geven. We achterhalen wat ouders daarin nodig hebben en ondersteunen hen daarin.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We realiseren een passend aanbod rondom eenzaamheid en stress. Het herkennen van en praten over gevoelens staat hierbij centraal.
- We zetten in op voorlichting en educatie. Zo zijn we aangesloten bij het PEW, dat zich inzet voor het doorbreken van het taboe, het versterken van de samenwerking tussen verschillende initiatieven en het bereiken van mensen die eenzaam zijn met een passend en duurzaam aanbod. We stimuleren voorlichtingsactiviteiten en schoolcampagnes, zoals 'Plezier op school' en 'Grip op je dip'.
- We implementeren Welzijn op recept op twee huisartsenpraktijken, waarna het verbreed wordt naar heel Middelburg. Zo bewerkstelligen we een sterke verbinding en samenwerking tussen het medisch en het sociaal domein.

2.3.6 Gezonde leefomgeving

Sociaal domein

We zien gezondheid niet als pure verantwoordelijkheid van het individu. Juist de omgeving kan gezonde keuzes van inwoners vergemakkelijken. Hiermee is een gezonde leefomgeving een veelomvattend thema, wat ook weer invloed heeft op andere thema's.

We moedigen aan dat in de omgeving de gezonde keuze de gemakkelijke en aantrekkelijke keuze wordt. Dit geldt voor iedere locatie in de gemeente. We denken hierbij met name aan school of opleiding, werk, (sport)verenigingen of andere plekken waar inwoners hun vrije tijd doorbrengen. De omgeving is tevens een plek waar ontmoetingen worden gestimuleerd. Om vereenzaming te voorkomen zijn de mogelijkheid om voorzieningen te bereiken, boodschappen te kunnen doen, elkaar te ontmoeten, netwerk te kunnen onderhouden en (mantel)zorg te kunnen verlenen van belang. We stimuleren inwoners om gebruik te maken van de voorzieningen en richten ons vooral op de gezondheidsbevorderende kant van de gezonde leefomgeving.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We omarmen, verbreden en stimuleren samenwerking rondom bestaande en succesvolle initiatieven. De invulling van de gezonde leefomgeving is een samenspel tussen bewoners, gemeente (zowel sociaal als fysiek domein) en maatschappelijke organisaties.
- We faciliteren de ontmoeting tussen ouders in de eigen omgeving om zo hun netwerk te versterken binnen het kader van een Kansrijke Start.
- We zetten in op sociale projecten met gecombineerde doelen, waaronder het project Wonen en Werken of het stimuleren van bewegen in combinatie met het samenkomen van mensen.
- We ontwikkelen 6 wijknetwerken om het zelforganiserend vermogen van inwoners beter te benutten en de samenwerkingsverbanden te verbeteren. De wijknetwerken bestaan uit vrijwillige en professionele partijen in het voorliggend veld en anderen die in de wijk een signalerende rol spelen. De kerntaken van de 6 wijknetwerken richten zich op:
  - het verzamelen van wijk- en buurtgerichte informatie (wijkanalyse)
  - het verbeteren van de informatievoorziening en informatiedeling
  - het bevorderen van de samenwerking tussen partners in de wijk en zorgen dat er meer partnerschap ontstaat om zoveel mogelijk wijkgericht te werken
  - het aanleggen van een goede, sociale wijkinfrastructuur

Fysiek domein

Onze fysieke omgeving is onlosmakelijk verbonden met het sociaal domein. Voor inwoners is dat vanzelfsprekend; in een park of op de hoek van de straat hoort een bankje om uit te rusten of te kunnen kletsen met de buurman. Zorgen voor elkaar kan niet zonder een wijkcentrum met sociale functies in het hart van de wijk. Bereikbaarheid, ook voor minder mobiele mensen, stelt onze inwoners in staat om mee te doen in de maatschappij. De historie van de stad klinkt door in het heden moet ook in de toekomst voelbaar, tastbaar en zichtbaar blijven. De scheiding van budgetten die de overheid hanteert tussen 'sociaal' en 'fysiek' bestaat voor de inwoners en gebruikers van onze ruimte niet. Net zoals bij alle andere onderdelen van dit Plan van Aanpak vormt daarom integraliteit de basis van wat wij doen op het gebied van een gezonde leefomgeving. Toch vallen niet alle onderdelen van het fysiek domein binnen de kaders van de Brede SPUK. In dit gedeelte van ons Plan van Aanpak gaan we in op juist dát waar die integrale benaderingswijze uit blijkt.

De gemeente stelt zich tot doel dat Middelburg bewoonbaar blijft en dat Middelburgers gezond en goed kunnen wonen, leven en werken ondanks klimaatverandering. Het onderwerp klimaatverandering raakt aan verschillende andere beleidsvelden, waaronder leefbaarheid. Daarom raakt de visie Klimaatbestendige Middelburgse Samenleving 2018-2050 aan meerdere andere nota's die reeds omschreven zijn of omschreven worden, zoals de Nota Volksgezondheid, de (nog vast te stellen) Omgevingsvisie, het Groenbeleidsplan en de Middelburgse Visie Milieu.

De Omgevingsvisie Middelburg 2050 beschrijft hoe de leefomgeving van Middelburgers eruit moet zien in 2050. Voor de gemeente Middelburg liggen de grootste opgaven op het gebied van welzijn, wonen, beroepsbevolking, energietransitie en (meer algemeen) in circulariteit, klimaatadaptatie en biodiversiteit. Bij het aanpakken van deze opgaven gaan we uit van de typische kenmerken van de Middelburg. Zo zijn groen en natuur in de directe omgeving te vinden en worden specifiek waarden genoemd die rechtsreeks voortkomen uit onze geschiedenis, zoals een breed aanbod van onderwijs, diensten en cultuur én een monumentenstad met gezelligheid en evenementen. Op sociaal gebied wordt Middelburg hartelijk en gastvrij genoemd én worden de kleinschaligheid en de sociale cohesie gewaardeerd. In onze Omgevingsvisie zijn drie principes leidend:

1. Gezonde stad
2. Compacte stad
3. Circulaire en groene stad

Een gezonde stad is een stad waar veel plek is voor ontmoeting, waar de groene lobben een hogere belevingswaarde, gebruikswaarde en ecologische waarde hebben gekregen én waar een sterke fiets- en wandelinfrastructuur ervoor zorgt dat men snel, veilig en aangenaam door de gemeente kan bewegen. Voor het zoeken naar woningbouwlocaties wordt er in eerste instantie gekeken naar binnenstedelijke herstructureringen en verdichtingen. Dat is de keuze voor de compacte stad. Herbestemming en meervoudig ruimtegebruik zijn daarbij sleutelwoorden. Tenslotte, zal de grootste uitdaging zijn om in 2050 volledig circulair te worden. Daarin heeft de gemeente een voorbeeldfunctie. We initiëren en faciliteren initiatieven en werken beleid uit om klimaatadaptief en natuurinclusief te bouwen.

Hoe groot de opgaven van de Omgevingsvisie ook zijn, welzijn is de basis van alles. In de Omgevingsvisie wordt met welzijn bedoeld dat het zowel lichamelijk, als geestelijk, als sociaal goed gaat met onze inwoners. Daarbij spelen diverse factoren een rol, zoals gezondheid, welvaart, vrijheid, vriendschap, veiligheid en beschikbare faciliteiten. Welzijn is ook de mate waarin mensen naar eigen wens en vermogen deelnemen en deel kunnen nemen aan de samenleving. Wij hanteren daarbij de volgende kernwaarden:

1. Stad in de delta
  - De landschappelijke eenheid van Walcheren
  - Breed aanbod van onderwijs en diensten
2. Monumentenstad die bruist
  - Monumentenstad
  - Breed aanbod van cultuur
  - Bruisende binnenstad
3. Hartelijk en gastvrij
  - Hartelijk en gastvrij
  - Sociale cohesie door kleinschaligheid
4. Stad in een groene omgeving
  - Groen en natuur

We zien een groene leefomgeving als een gezonde leefomgeving. We streven naar een biodiverse groene inrichting van kruiden, planten en bomen. In het Groenbeleidsplan 2016-2026 zijn interventies opgenomen voor het versterken van de hoofdgroenstructuur (HGS) en het duurzaam behouden van de overige delen van de stad. De structuur wordt robuuster gemaakt door de hoeveelheid waar mogelijk te vergroten en/of deze kwaliteit te versterken. Naast een belangrijke bijdrage aan de beleving van de stad, draagt de HGS ook bij aan het verbeteren van het milieu en het ecosysteem. In de inrichting en het beheer van overig groen, bevindt zich een zekere dynamiek, waardoor groen voortdurend kan voorzien in de behoefte van de veranderende bevolkingssamenstelling en functies.

De biodiversiteit neemt af. Deze afname heeft invloed op het functioneren van ecosystemen waar de mens afhankelijk van is. Ecosysteemdiensten waar onze inwoners gebruik van maken komen in

gevaar, zoals schoon water, schone lucht en voedsel. Hoe minder biodiversiteit, hoe kwetsbaarder ecosystemen. Deze trend willen wij omdraaien.

Hoe gaan we dit bereiken?

Leefomgeving

1. Gezonde stad

- We investeren in een vitale buitenruimte. Middelburg is schoon en veilig én de wijken zijn geluidsarm. Er is een sterke sociale samenhang en de fysieke leefomgeving daagt daartoe uit. Inwoners ontmoeten elkaar en de buitenruimte is aantrekkelijk om in te zitten of te wandelen.
- We zetten in op een gezonde lucht en schoon water. In 2050 zijn er geen emissies meer die slecht zijn voor de luchtkwaliteit en de waterkwaliteit van polderwater en binnenstedelijk water is sterk verbeterd.
- We maken beperking van kunstlicht een afwegingscriterium bij ontwikkelingen. De duisternis in ons deltagebied is van groot belang voor veel diersoorten, maar ook de mens functioneert bij een ongestoord dag- en nachtritme.
- We verbeteren andere vormen van mobiliteit. In een gezonde stad wordt veel gefietst. Dat betekent dat fietspaden waar mogelijk verbreed en fietsverbindingen naar de kernen aantrekkelijk en sneller worden. Het betekent ook dat er goede fietsparkeerplaatsen in de stad zijn.

2. Compacte Stad

- We hanteren het principe van 'goede groei' bij het werken aan een compacte stad. We gebruiken de ruimte multifunctioneel en er zijn per vierkante kilometer voldoende mensen om voorzieningen en openbaar vervoer rendabel te maken.

3. Circulaire en groene stad

- We werken toe naar een gesloten grondstoffenkringloop in 2050 zonder afval.
- We zetten in op de elektrificatie van zoveel mogelijk woningen, ondernemingen en maatschappelijk vastgoed. We benutten primair de ruimte op bestaande daken voor het opwekken van zonne-energie en op een aantal nader aan te wijzen locaties zijn onder voorwaarden kleine windmolens op het land aanvaardbaar.
- We werken mee aan en lobbyen voor een waterveilige en aantrekkelijke kustwering.
- We werken de HGS van de gemeente uit in een ecologische hoofdstructuur en een belevingsstructuur met wandelroutes en mogelijkheden voor sport en spel.

Vergroening

- We behouden en versterken de HGS.
- We bevorderen de toegankelijkheid van de HGS.
- We houden een groene inrichting van de wijken en speelplaatsen in stand en verbeteren deze waar mogelijk.
- We spelen bij onze groeninrichting in op klimaatverandering.
- We bevorderen de biodiversiteit.
- We onderzoeken de mogelijkheden voor het ontwikkelen van stadslandbouw.
- We kiezen bij aanleg en inrichting voor duurzame concepten en beplantingen.

Biodiversiteit

- We zetten het doorbreken van monocultuur door. Dit doen we door grasvelden ad te wisselen met bloemweides, bomen en struiken.
- We houden groene corridors mooi. Enkele goede voorbeelden daarvan zijn park Toorenvliedt, het Molenwaterpark, de Overloper, de Bolwerken en het Meiveld.
- We bevorderen de biotopen voor insecten en vogels.
- We doen mee aan 'Maai mei niet' en stimuleren inwoners om dat ook te gaan doen. We voeren op sommige plaatsen cyclisch maaien in, wat betekent dat we van een bepaald veld niet alles tegelijk maaien.
- We investeren in plantsoenen ter vergroening van de leefomgeving.

- We stimuleren groen in plaats van steen, bijvoorbeeld door voorrang te geven aan geveltuintjes in de stad.

2.3.7 Mantelzorg

Sinds 1 januari 2008 is het Platform Vrijwillige Thuiszorg opgeheven en is de Stichting Vrijwillige Zorg Walcheren opgericht. Deze is twee jaar later hernoemd tot 'Manteling'. Stichting Manteling biedt hulp aan mantelzorgers, mensen met een beperking, mensen met psychische problemen, eenzame mensen, mensen met dementie en mensen in de laatste fase van hun leven. Hierdoor wordt een bijdrage geleverd aan de kwaliteit van leven van mensen die hulp vragen en van vrijwilligers die hulp bieden.

Manteling heeft sinds begin 2018 de erkenning "Wij werken mantelzorg vriendelijk". Deze erkenning houdt in dat ze niet alleen oog en aandacht heeft voor het thema mantelzorg, maar dat ze ook medewerkers en vrijwilligers helpt zoeken naar ondersteuning en oplossing, zodat zij (vrijwilligers)werk en mantelzorg kunnen blijven combineren.

Stichting Manteling formuleert de volgende visie:

"Iedereen, ongeacht geloof, ras, leeftijd, geaardheid en afkomst, kan een beroep doen op Manteling. In de dienstverlening staan de uitgangspunten gelijkwaardigheid van de hulpbieder aan de hulpvrager, klantgerichtheid en flexibiliteit centraal. Manteling is er voor advies, ondersteuning of gewoon voor een gesprek van mens tot mens. Voor mantelzorgers, vrijwilligers en hulpvragers."

De Stichting heeft ten doel op Walcheren:

- het verlenen van thuiszorg door vrijwilligers in geval van dementie;
- het verlenen van thuiszorg door vrijwilligers aan mensen met een handicap en aan chronisch zieken;
- het verlenen van aanvullende palliatieve en terminale zorg door vrijwilligers, zowel in de thuissituatie als in bijzondere ruimten;
- het in stand houden van een vriendendienst door vrijwilligers;
- het in stand houden van een meldpunt thuiszorg door vrijwilligers;
- het in stand houden van een steunpunt mantelzorg;
- het verlenen van andere zorg door vrijwilligers;
- het geven van informatie over de vrijwillige zorg;
- het bewaken van kwaliteit en continuïteit van de vrijwillige zorg;
- het behartigen van de belangen van vrijwilligers.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We subsidiëren Stichting Manteling voor de uitvoering van haar activiteiten. We onderzoeken de mogelijkheid om een subsidie voor drie jaar te verlenen.
- Stichting Manteling onderhoudt contacten met de instellingen die op Walcheren professionele zorg of anderszins vrijwillige zorg verlenen.

2.3.8 Welzijn op recept

Welzijn op Recept is een alternatief voor mensen met psychosociale klachten. In plaats van medicatie voor te schrijven, verwijst de huisarts deze patiënten door naar een welzijnscoach. Veel klachten hebben namelijk lang niet altijd een medische oorzaak en vaak spelen onderliggende sociaal-maatschappelijke problemen een rol, zoals het overlijden van een dierbare, verlies van werk of eenzaamheid.

Vanaf 2023 is gestart met de implementatie van Welzijn op Recept over de resterende huisartsenpraktijken in Middelburg. Om dit zorgvuldig te laten verlopen, wordt per huisartspraktijk een introductiebijeenkomst gepland met betrokken huisartsen en praktijkondersteuners, waarna werkafspraken worden vastgelegd. Welzijn op Recept vergt een ander gesprek in de

huisartsenpraktijk. Als bijvoorbeeld iemand voor de derde keer om een recept voor slaappillen langskomt, is een verdiepend gesprek noodzakelijk over de oorzaken die ten grondslag liggen aan de klacht, zoals stress, eenzaamheid of financiële problemen. Hiertoe wordt elke huisartspraktijk gekoppeld aan één van de twee vaste welzijnscoaches. Inmiddels werken 7 huisartspraktijken met Welzijn op Recept. Het aantal welzijnsrecepten over Q1 betrof 43, wat in lijn der verwachting was. Welzijn op Recept moet gezien worden als groeimodel.

In januari 2023 is gestart met de implementatie van Zorgdomein. Deze applicatie verzorgt een eenvoudige en veilige manier van verwijzen en terugkoppelen tussen huisartsen, praktijkondersteuners en welzijnscoaches. De welzijnscoaches zijn in januari en februari geschoold in werken met Zorgdomein.

Parallel loopt een gesubsidieerd project voor implementatie, opschaling en borging Welzijn op Recept in Zeeland. Hierbij zijn ZHCO/Periscaldis, Robuust, de Zeeuwse gemeenten en CZ betrokken. De pilot die in 2022 in Middelburg heeft gedraaid is gebruikt om effectenonderzoek te doen. Dit onderzoek is uitgevoerd door Good2Consult middels de preventiecalculator en laat zien dat Welzijn op Recept kostenbesparend is voor zowel gemeenten (met name binnen het kader van de wmo) als zorgverzekeraar.

Het uiteindelijke doel van dit project is een gemeenschappelijke financiering van Welzijn op Recept door zowel de gemeenten als de zorgverzekeraars. Een belangrijke ontwikkeling is het model 'Regionale inkoop Welzijn op Recept', die onlangs beschikbaar is gesteld door de VNG. Deze overeenkomst voorziet gemeenten van een concreet kwaliteitskader voor regionale inkoop. Deze gesprekken lopen.

Hoe gaan we dit bereiken?

- Sinds 1 januari 2023 is Welzijn op Recept toegankelijk voor alle Middelburgse huisartsen. We implementeren dit fasegewijs in samenwerking met ZHCO/Periscaldes en Welzijn in Middelburg.
- We nemen de huisartsenpraktijken die nieuw aansluiten mee in de principes van Welzijn op Recept. Hiertoe maken we onderlinge werkafspraken. Eén keer per kwartaal wordt deze aanpak gemonitord en geëvalueerd. De planning is dat alle huisartspraktijken in het derde kwartaal van 2023 aangehaakt zijn.
- We versterken het welzijnsaanbod in de wijken en breiden dit uit. Zo krijg Kunst op Recept een permanente plek.
- We ontwikkelen een Ketenaanpak op regionaal niveau waarbij afspraken worden gemaakt over de inkoop en *governance* van Welzijn op Recept.

Hoofdstuk 3 - Ondersteunende onderdelen

3.1 Versterking van de kennis- en adviesfunctie van de GGD

De aanvraag die alle Zeeuwse gemeenten vóór 30 maart hebben gedaan voor de Brede SPUK-regeling GALA bestond uit 15 onderdelen. Eén van deze onderdelen is de versterking van de kennis- en adviesfunctie GGD Zeeland. Alle gemeenten ontvangen hier middelen voor, die dienen te worden ingezet bij de regionale GGD. Een werkgroep met daarin vertegenwoordigers van de drie subregio's en het Kernteam Gezondheid hebben zich gebogen over de vraag waar deze middelen het beste kunnen worden ingezet. Voor de inzet van die middelen moet een opdracht worden verstrekt. Deze opdracht staat hieronder verder omschreven.

Speerpunten

- Het halen van landelijke cijfers naar de regio en het vertalen van deze cijfers naar de lokale situatie. Hierbij dient de verbinding gelegd te worden met andere kennispartijen (bijvoorbeeld Pharos).
- Het aanpakken van achterliggende oorzaken (bestaanszekerheid, sociaal netwerk en kennis) van gezondheidsachterstanden. Hoe kunnen interventies effectiever gemaakt worden? Wat kan de gemeente doen?

Subvragen

1. Welke interventies passen het beste bij de lokale situatie van een gemeente?
2. Hoe pakken gemeenten dit het beste aan?
3. Hoe zorgen gemeenten voor een duurzaam/blijvend resultaat en hoe bereiken zij gezondheidswinst?
4. Kan de GGD daar adviezen voor geven of een plan van aanpak opstellen per gemeente of subregio?

Opdracht aan de GGD

1. Analyseer de 13 lokale GALA-plannen van de gemeenten en haal de rode draad eruit. Bekijk of er raakvlakken zijn en waar de overlap zit.
2. Geef aan met welke achterliggende oorzaken rekening gehouden dienen te worden per interventie rekening en hoe dat aanpakt kan worden. Breng de belangrijkste doelgroepen per aanpak/interventie in kaart, waar de meeste gezondheidswinst valt te behalen.
3. Maak een voorstel voor monitoring van deze interventies (kunnen ook interventies binnen de 5 Ketenaanpakken zijn).
  - Cijfers
  - Kwalitatief
  - Proces
4. Organiseer voor de gemeenten bijeenkomsten over thema's uit het GALA om de vragen die nog leven te beantwoorden (verdiepende themasessies). Eventueel ook uitvoerende partijen van de interventies ondersteunen.

3.2 Coördinatie regionale aanpak preventie

De middelen uit het onderdeel Coördinatie regionale aanpak preventie zijn bestemd voor de inzet van gemeenten ten behoeve van de bevordering van het regionale proces, waarmee individuele gemeenten gefaciliteerd worden om gesprekspartner te zijn voor de partij die de coördinatie voert binnen de regionale infrastructuur. We zetten deze middelen in voor de kosten van ambtelijke en/of ingehuurd inzet om deel uit te kunnen maken van het regionale overleg.

Hoofdstuk 4 - Voortgangsbewaking

Binnen de gemeente Middelburg pakken we problematiek graag integraal aan. Dit Plan van Aanpak reflecteert deze integrale benaderingswijze dan ook. Toch is het niet te voorkomen dat omwille van de werkdruk de personele inzet op verschillende thema's bij meerdere beleidsadviseurs ligt. Om de integraliteit van dit Plan van Aanpak te waarborgen, besteden we extra aandacht aan voortgangsbewaking.

Hoe gaan we dit bereiken?

- We formeren een kerngroep, bestaande uit de ambtelijke budgethouders voor de verschillende onderdelen uit de Brede SPUK. Deze kerngroep komt eens per kwartaal bijeen om de voortgang uit het Plan van Aanpak te bespreken. De kerngroep wijst uit zijn midden een coördinator aan.
- We stellen een uitvoeringsmatrix op. De budgethouders zijn zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de onderdelen van de uitvoeringsmatrix die onder het desbetreffende budget vallen.

Hoofdstuk 5 - Participatie

Wij hebben participatie hoog in het vaandel staan. Op 16 december 2021 heeft de gemeenteraad van Middelburg de Participatie- en inspraakverordening vastgesteld. In deze verordening staan afspraken over hoe we in Middelburg omgaan met burgerparticipatie, inspraak, overheidsparticipatie, het uitdaagrecht en (verplichte) participatie binnen de Omgevingswet.

Aan de totstandkoming van de beleidsstukken die ten grondslag liggen aan dit Plan van Aanpak zijn intensieve participatietrajecten vooraf gegaan. Dit is voor de totstandkoming van dit Plan van Aanpak zelf niet het geval, daar de vrije beleidsruimte beperkt is en de herzieningen of wijzigingen van de beleidsvoornemens van ondergeschikte aard zijn.

Dat betekent niet dat participatie ten aanzien van dit Plan van Aanpak niet meer van toepassing is. In tegendeel, de komende periode werken we toe naar een actieve vorm van participatie, waarmee we recht doen aan de maatschappelijke betrokkenheid die onze gemeente kenmerkt.

5.1 Meedenk-avond

We willen in 2024 een 'meedenk-avond' organiseren, waarbij we inwoners, professionals en andere direct of indirect betrokkenen uitnodigen om mee te praten preventie en gezondheid in de gemeente Middelburg. Overheden zijn beperkt in dat wat zij kunnen doen om een gezonde levensstijl te bevorderen en een gezondheidsverschillen te verkleinen. Als gemeente focussen we ons voornamelijk op stimuleren en faciliteren. Naast participatie, heeft de meedenk-avond dus ook nadrukkelijk 'activatie' als doel; we willen bewustwording bevorderen én onze inwoners aanzetten tot het organiseren van en deelnemen aan activiteiten die bijdragen aan een gezonde levensstijl. Door inwoners, professionals en andere betrokkenen bij elkaar te brengen, brengen we de juiste expertise samen, ontstaan er kruisbestuivingen en creëren we nieuwe vormen van samenwerking. Zo zetten we een volgende stap richting een gezond Middelburg.

5.2 Klankbordgroep

We zien het oprichten van een klankbordgroep als een goed voorbeeld van zo'n nieuwe samenwerking. Op de meedenk-avond halen we op wat er breed binnen de samenleving leeft; we onderzoeken waar de meeste energie zit en aanwezigen kunnen zich aanmelden om verder in gesprek te gaan met de gemeente door deel te nemen aan een klankbordgroep. We beogen een divers samengestelde groep, zowel qua expertise, als qua individuen. We zetten in op deelnemers uit verschillende sectoren, zoals welzijn, gezondheidszorg, onderwijs, sport, overheden, etc. Daarnaast willen we dat de samenstelling van de groep ook de diversiteit van onze gemeente reflecteert; we zetten in op een zo breed mogelijke betrokkenheid en goed mogelijke representatie.

Literatuurlijst

- Groenbeleidsplan 2016-2026, Gemeente Middelburg.
- Herijking Lokaal Sportakkoord Middelburg 2023-2026.
- Het Middelburgs model, Inhoudelijk kader transformatieproces 'Beweging naar voren', 2021.
- Implementatieplan Middelburgs Model 2021-2023, december 2021.
- Kansrijke Start Middelburg, Plan van Aanpak.
- Klimaatbestendige Middelburgse samenleving 2018-2050, Visie op de weg er naartoe, 1 oktober 2019.
- Lokaal preventieakkoord, *Samen voor een gezonder Middelburg*, april 2021.
- Memo – actieve informatie, "Kansrijke Start", 22 maart 2023.
- Memo – actieve informatie, "Kansrijke Start Middelburg", 14 maart 2023.
- Middelburgse Visie Milieu 2019-2050.
- Middelburg 2050, De Koers van Middelburg, Omgevingsvisie gemeente Middelburg, voorontwerp, januari 2023.
- Notitie Kanskaart biodiversiteit bij beheer en ontwikkeling, 17 mei 2023.
- Op Kunst & Cultuur kun je bouwen, Cultuurvisie Middelburg 2028.
- Presentie- en handhavingsplan Alcohol Gemeente Middelburg, periode 2022-2026.
- Preventie- en handhavingsplan Alcohol Gemeente Middelburg, periode 2023-2026.
- Project Fit en veilig thuis, 09 maart 2023.
- Raadsvoorstel Uitwerking prioriteiten cultuurvisie "Op Kunst en Cultuur kun je bouwen", 5 maart 2020.

Bijlagen

1. Partnerlijst Lokaal Preventieakkoord Samen naar een Gezonder Middelburg

- CitySeeds Middelburg
- Inwoners(initiatieven)
- Huisartsenpraktijk de Dolfijn
- Huisartsenpraktijk Roozenburglaan
- GGD Zeeland
- HZ University of Applied Sciences
- Tandartspraktijk Dieleman
- Maatschappelijk Werk Walcheren
- CZW Bureau
- Welzijn Middelburg
- JOGG Middelburg
- Emergis Preventie
- IVN Natuureducatie
- Limileds
- SportZeeland
- Kinderopvang Walcheren
- Meldpunt Geldzorgen Walcheren
- Schuldhulpmaatje Walcheren
- Manteling Mantelzorgvrijwilligers
- Orionis Walcheren
- Speelhof Hoogerzaal
- Jong Leren Eten
- Zorgstrom
- KV Top Arnemuiden
- Moedige Dialoog Walcheren
- Zeeuwse Huisartsen Coöperatie
- PeriScaldes
- Woongoed Middelburg
- Jeugdtheaterschool Zeeland
- Stichting Thuisgekookt
- Walchers Zorgknooppunt
- CSW Toorop Talent College
- Nehalennia scholengroep
- Calvijn College Middelburg
- Voetbalvereniging Zeelandie-Middelburg
- KV Ondo
- SV Jong Ambon
- Basisonderwijs (Onzewijs, Archipel, Primas)
- Rookvrije Generatie NL
- Provincie Zeeland
- Veilig verkeer Nederland
- Kunsteducatie Walcheren
- Vereniging Ondernemers Binnenstand Middelburg (VOM)
- TOM leefstijlcoaching
- Floww praktijk wandel- en burnoutcoaching
- Vitahub
- Biessonder
- Stadsklooster Sympelhuys
- JOGG Teamfit

2. Partnerlijst Lokaal Sportakkoord Middelburg in Beweging

- Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA)
- Maatschap Kinderfysio Kinderergotherapie
- HZ University of Applied Sciences
- Volleybaltrainer
- Raadswerkgroep Middelburg
- Gemeenteraad Middelburg
- Club jeu de boules
- Stichting Archipelscholen
- Vlissingse sportraad
- Stichting sportevenementen Walcheren
- Paracyclist
- Regenboogschool
- KNVB
- Welzijn Middelburg
- WVO Zorg
- Tennisvereniging LTC de Schenge
- JMT Beheer B.V
- Rugbyvereniging EZRC Oemoemenoe
- Tafeltennisvereniging TTC Middelburg
- JOGG
- Watersportvereniging de Arne
- MTV'69
- Gemeente Middelburg
- Sportformateur Middelburg
- Korfbalvereniging KV SWIFT
- Verenigingsmanager
- Voetbalvereniging FC Dauwendaele
- Stadsteam binnenstad
- Roeivereniging RV Honte
- Tacx Pro Classic
- Badmintonvereniging BV Sinar'75
- SGP Middelburg
- Korfbalvereniging KV TOP
- Tafeltennisvereniging Arnemuiden
- De Faam
- Provincie Zeeland
- Movetivate
- Talent Judo
- Handbalvereniging EMM
- LPM
- D66
- PvdA
- LEV-WN
- Turnvereniging MTV'69
- Vita Event
- Gemeente Vlissingen
- Scalda
- ADB Zeeland
- GroenLinks
- Stichting wieler comité Koudekerke
- Golfbaan De Zeeuwsche
- Tennisvereniging MLTC
- Kinder Opvang Walcheren
- Hockey HC Walcheren
- Duikteam Zeeland
- Healthclub Zeeland Gezond
- SportZeeland
- Dynamica
- Stadsfeesten Middelburg
- Skills & Control
- FitFanaath
- Optisport
- GGD Zeeland
- Archipelschool het Talent
- Cypressenhof
- Tennisschool Middelburg
- CZW bureau
- Calvijn College
- Resto van Harte
- Fysiek & Mentaal coaching
- TBBVN
- ABS Middelburg
- Korfbalvereniging KV ONDO
- ZLM Don Stadslloop
- Stichting Veerse Poort
- Nehalennia